

Nr 33

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.; given Stockholms slott den 19 februari 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

ALVA MYRDAL

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionens första avsnitt rör åtgärder för förbättrad konfirmand-undervisning. I syfte att bistå konfirmandlärarna föreslås inrättande av ett antal konsulentbefattningar, vilka skall innehas som bisysslor.

I ett andra avsnitt föreslås viss förstärkning av den prästerliga arbetskraften i pastorat med fritidsbebyggelse och turism.

I det tredje avsnittet läggs förslag fram om vidgad användning av icke prästvigda tjänstebiträden.

Det fjärde avsnittet rör ett antal frågor om anslag ur kyrkofonden. Sålunda föreslås anslag till reparationsarbeten på stiftsnämndshuset i Västerås, bidrag till avlönande av sekreteraren hos svenska kyrkans diakoninämnd samt fortsatt och förhöjt bidrag till kyrklig verksamhet bland svenskar i Schweiz och till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet. Anslaget för anordnande av teologiska fortbildningskurser för präster räknas upp med 10 000 kr. och bidraget för anlitande av predikobiträden med 50 000 kr.

I det femte och sista avsnittet berörs vissa frågor i anslutning till upphävandet av den nuvarande lagen om kyrkofond.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 februari 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Statsrådet Myrdal anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor om *vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.*, och anför.

I. Åtgärder för förbättrad konfirmandundervisning

Inledning

1963 års kyrkomöte har (kskr 15) hemställt att konsulenttjänster för konfirmandundervisning inrättas och att medel till utbildning, resor och eventuella arvoden ställs till domkapitlens förfogande ur kyrkofonden. Framställningen var föranledd av en motion (nr 68) vid mötet. I sitt av kyrkomötet åberopade betänkande (nr 7) över motionen betecknade andra tillfälliga utskottet det som en angelägenhet av hög rang att konfirmandundervisningen fortgående ägnas tillsyn och genom fortbildning av konfirmandlärarna hålls à jour med metodikens utveckling. Utskottet kunde tänka sig att från varje stift ett lämpligt antal erfarna, pedagogiskt intresserade präster utses av domkapitlet att, efter genomgången kurs, såsom konsulenter stå konfirmandlärarna till tjänst med råd, instruktion och praktiska förslag. Uppdraget borde enligt utskottet fullgöras på deltid.

Sedan kyrkomötets framställning remissbehandlats, varvid yttranden avgetts av kammarkollegiet, statskontoret, skolöverstyrelsen och samtliga domkapitel utom domkapitlet i Västerås, uppdrog Kungl. Maj:t den 26 januari 1968 åt kammarrådet Erik Åberg att undersöka huruvida genom inrättande av konsulenttjänster eller på annat sätt särskilda åtgärder bör vidtas för förbättring av konfirmandundervisningen samt att, om sådana åtgärder befanns erforderliga, avge förslag om kostnadernas bestridande. Den sakkunnige har avlämnat betänkandet (Ds U 1969: 6)

Åtgärder för förbättrad konfirmandundervisning. Däri föreslås anställande i stiftet av tills vidare 29 konsulenter.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kammarkollegiet, statskontoret, skolöverstyrelsen — som hört länskolnämnderna i Kronobergs och Kopparbergs län, skolstyrelserna i Växjö, Västerås och Skellefteå samt Göteborgs allmänna skolstyrelse — ärkebiskopen efter övriga biskopars hörande, samtliga domkapitel, svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, den sakkunnige för utredning om de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning, m. m., Svenska prästförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Riksförbundet Kyrkans ungdom, Sveriges kristliga gymnastiströrelse, KFUK:s och KFUM:s riksförbund, Föreningen Lärare i religionskunskap och Religionspedagogiska institutet.

Här kan nämnas att i direktiven för den nyssnämnda utredningen (U 1970: 50) om de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning, m. m., bl. a. upptas frågan om prästernas fortbildning. En viss fortbildningsverksamhet förekommer redan i stiftet. Den sakkunnige — professorn Carl-Gustaf Andrén — bör enligt direktiven i denna del undersöka om verksamheten behöver ges fastare former eller över huvud i vilken omfattning sådan fortbildning bör ske och hur den bör organiseras. Andrén har uppgett att han räknar med en genom hel- eller deltidsanställda konsulenter-kursledare-lärare kontinuerligt bedriven fortbildningsverksamhet på regional nivå, bl. a. avseende konfirmandundervisningen, och att ett införande redan nu av konfirmandkonsulenter — och därmed ett föregripande av en kommande uppläggning — är motiverat av det väsentliga och angelägna i att utbildningsfrågorna för konfirmandundervisningen prioriteras.

Nuvarande förhållanden

Av det avgivna betänkandet inhämtas bl. a. följande i fråga om församlingsprästs pedagogiska utbildning m. m.

Enligt statuterna för den praktisk-teologiska övningskursen ges under kursen 96 timmars konfirmandpedagogisk undervisning. Av dessa används 12 timmar för introduktionsföreläsningar. Vidare ingår övningslektioner, seminarieövningar och slutprov. Till de 96 timmarna kommer 15 timmars auskultation i grundskola.

Konfirmandkommittén hos svenska kyrkans centralråd anordnar sedan 1950-talet årliga konfirmandlärarseminarier, till vilka inbjuds alla präster och lekmanakateketer. Kurserna brukar omfatta fem dagar. Under senare år har i genomsnitt 20 präster deltagit i varje kurs. Konfirmandkommittén har också anordnat arbetskonferenser och utger en skriftserie. En huvuduppgift för kommittén f. n. är att främja lärome-

delsproduktionen. Kommitténs sekreterare medverkar vid lokala kurser och konferenser.

Sedan länge har studiedagar och kurser i konfirmandpedagogik sporadiskt ordnats av olika stifts- och kontraktsorgan. Verksamheten inom stiftens har intensifierats under de senare åren. I några stift finns pedagogiska konsulenter anställda med uppgift att bl. a. främja konfirmandundervisningen. Dessa tjänster bekostas av medel som står till förfogande för det frivilliga arbetet. I en rad stift fungerar särskilda konfirmandkommittéer.

Biskopsmötet har sökt verka för att ge konfirmandundervisningen en mera enhetlig prägel. Sålunda fungerar sedan mitten av 1950-talet en biskopsmötets granskningsnämnd för konfirmandläroböcker, och år 1968 antog mötet en läroplan för svenska kyrkans konfirmandundervisning.

Utredningen

I fråga om behovet av förbättrad konfirmandundervisning anförs i betänkandet att den fond av konfirmandpedagogiskt vetande, som funnits tillgänglig hos centralrådets konfirmandkommitté, i relativt ringa grad tycks ha kanaliserats ut till det praktiska verksamhetsfältet. Det torde snarare vara så att, medan det allmänna skolväsendet snabbt har utvecklats med moderna undervisningsmedel och metoder och en rationell fortbildning av lärarna, konfirmandundervisningen i stort stått kvar på en traditionell ståndpunkt, som för barnen måste te sig desto mer föråldrad som de i den vanliga skolan vant sig vid att möta en modern pedagogik. Det föreligger därför, särskilt bland de medelålders och äldre prästerna, ett starkt behov av information, vägledning och inspiration beträffande en modern konfirmationsundervisnings mål och metoder.

Den sakkunnige påpekar att konfirmandundervisning meddelas åt ca 85 % av de i landet konfirmationsberättigade. I regel har konfirmanden en ålder av 14 à 15 år. Undervisningen utgör ett mycket betydelsefullt led i det kyrkliga ungdomsarbetet. Därför är det av stor vikt, menar den sakkunnige, att undervisningen bedrivs på ett fullt tillfredsställande sätt. Emellertid har församlingsprästerna på grund av mångfalden andra uppgifter i församlingsarbetet i allmänhet svårt att själva genom studier av litteratur i ämnet och på annat sätt närmare följa den fortlöpande utvecklingen på det pedagogiska området. Antalet präster som beivrar konfirmandkommitténs kurser är ganska begränsat. De kurser m. m. som i allt större utsträckning anordnas genom domkapitlens med fleras försorg är av icke ringa värde och betydelse, men förhållandena skiftar mycket härvidlag inom de olika stiftens. Det är av vikt att enhetlighet och trygghet vinnes på området, detta även i finan-

siellt hänseende. Alla församlingspräster bör bli i tillfälle att lära känna de moderna pedagogiska metoderna och få möjlighet att tillämpa dem vid sin konfirmandundervisning.

Vad angår sät t e t att bibringa församlingsprästerna den mera tidsenliga pedagogiska kunskap som behövs för att meddela konfirmandundervisning erinrar den sakkunnige till en början om att det allmänna skolväsendet har en fortbildningsorganisation med ett avsevärt antal halvtidsanställda konsulenter och att denna organisation — såsom skolöverstyrelsen uppgett i sitt yttrande över kyrkomötets framställning i ärendet — spelar en väsentlig roll då det gäller att till lärarna förmedla kontakt med olika pedagogiska metoder samt ge lärarna stimulans och vägledning. Den sakkunnige föreslår att det för konfirmandundervisningen inrättas särskilda konsulentbefattningar inom stiftet. Dessa befattningars innehavare skall stå församlingsprästerna till tjänst med upplysningar, rådgivning och uppslag på området samt anordna kurser inom stiftet för dem. Såsom ett led i den rådgivande verksamheten bör konsulenten i den utsträckning han finner lämplig ha rätt att bevista församlingsprästs konfirmandundervisning och därvid göra de erinringar han finner anledning till.

Konsulenterna bör få särskild utbildning för ändamålet. Enligt kyrkomötets framställning skulle denna utbildning kunna erhållas vid den av centralrådets konfirmandkommitté årligen anordnade kursen för konfirmandlärare, vilken kurs då skulle byggas ut i erforderlig omfattning. Representanter för kommittén hade meddelat att det inte finns anledning anta, att kommittén skulle ha något att erinra häremot. Av kursens program för åren 1967 och 1968 framgår enligt den sakkunnige att avsevärd vikt lagts vid den moderna pedagogikens metoder. Vid en utbyggnad av kursen bör beaktas ett påpekande av skolöverstyrelsen om intresset av att konsulentens utbildning kommer att innefatta även en pedagogisk introduktionskurs i grundskolans måluppgifter och arbetsmetoder m. m. Konsulenten bör vidare söka följa med in- och utländsk litteratur i ämnet och helst ha de hjälpmedel som fordras för god undervisning tillgängliga för demonstration på stationeringsorten eller ute i församlingarna.

Den sakkunnige föreslår att konsulenten skall utses av domkapitlet och vara väl skickad för verksamheten. Han utgår från att det vanligen blir en församlingspräst men anser att även en för uppgiften intresserad och lämplig lekman kan komma i fråga. Förordnandet som konsulent bör meddelas för en tid av högst fem år, dvs. samma tidsperiod som enligt 29 § i 1946 års folkbokföringsförordning gällde för uppdraget som kyrkobokföringsinspektör. Konsulenten bör lyda under domkapitlet, som har att i särskild instruktion ge närmare föreskrifter om verksamheten.

Rörande konsulentbefattningens konstruktion diskuterar den

sakkunnige huvudsakligen två alternativ: 1) uppdrag vid sidan av innehavd tjänst, 2) självständig hel- eller halvtidstjänst.

Alternativ 1 skulle närmast bli en motsvarighet till befattningen som kyrkobokföringsinspektör. Antalet konsulenter i resp. stift föreslås bli i huvudsak beroende av antalet där inrättade församlingsprästerliga tjänster eftersom varje sådan präst i regel meddelar konfirmandundervisning.

Antalet kyrkobokföringsinspektörer är 23. Den sakkunnige finner att konsulenterna måste göra avsevärt större insatser än kyrkobokföringsinspektörerna, vilka endast har rådgivande och inspekterande uppgift. Detta skulle kunna motivera en mera omfattande konsulentorganisation. Å andra sidan, menar den sakkunnige, är det anledning att till en början, innan närmare erfarenhet vunnits, låta antalet konsulenter bli relativt begränsat. Han stannar för fyra i Lunds stift, tre i vardera Växjö och Göteborgs stift, en i Visby stift och två i vart och ett av övriga nio stift. Totalt skulle enligt detta alternativ således behövas 29 konsulenter.

I stift med flera konsulenter föreslås varje konsulent av domkapitlet bli tilldelad ett distrikt, inom vilket han har att bistå församlingsprästerna med råd och anvisningar m. m. samt i lämplig utsträckning besöka församlingarna och hålla kurser, allt enligt domkapitlets bestämmande.

Om man godtar *alternativ 2* skulle det vara tillräckligt att anställa en konsulent på halvtid i varje normalstort stift. En på halvtid anställd konsulent förutsätts kunna beredas sysselsättning som ungdomsledare, söndagsskolesekreterare e. d. under överskjutande tid. Eventuellt kan man låta honom vara anställd som församlingspräst på halvtid, om förutsättningarna härför i övrigt är för handen. En annan utväg är enligt den sakkunnige att låta konsulenten vara anställd för två stift, då för vardera stiftet fordras en halvtidskonsulent.

Till förmån för en organisation enligt *alternativ 2* talar, menar den sakkunnige, att den torde bli mera effektiv. Kravet på kvalifikationer och insatser kan ställas högre på befattningshavaren. Representanter för centralrådets konfirmandkommitté m. fl. hade föreslagit en sådan organisationsform. Å andra sidan hade kyrkomötet och flertalet domkapitel närmast förordat en organisation enligt *alternativ 1*. Denna skulle också ställa sig väsentligt billigare. Mot inrättande av självständiga tjänster talar också enligt den sakkunnige, att betydande prästbrist råder (den 1 januari 1969 var 13 % av de församlingsprästerliga tjänsterna vakanta). Den sakkunnige räknar nämligen med att dessa tjänster i regel skulle innehas av präster. Han erinrar vidare om värdet av att konsulenten i sin egen tjänst meddelar konfirmandundervisning, något som i allmänhet torde bli fallet beträffande konsulent utsedd enligt *alternativ 1*. Den sakkunnige stannar alltså för att konsulentorganisationen åtminstone tills vidare ordnas enligt detta alternativ.

Vad slutligen angår *k o s t n a d e r n a* för de föreslagna åtgärderna

för förbättrad konfirmandundervisning och deras bestridande anför den sakkunnige i huvudsak följande.

Den av konfirmandkommittén anordnade kursen för konfirmandlärare brukar hållas i Sigtuna. När konsulent bevistar sådan kurs bör han vara berättigad till resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet samt i förekommande fall till ersättning för avstadda löneförmåner. Vidare bör han få ersättning för kursavgiften. Denna utgör f. n. 250 kr. Med utgångspunkt i detta belopp kan man, i den mån samtliga konsulenter anses bära bevista kursen varje år och avgiften bibehålls oförändrad, räkna med en årlig kostnad för själva kursen av $(29 \times 250 =) 7\,250$ kr.

Vidare bör konsulenten få resekostnadsersättning och traktamente för de resor inom stiftet som betingas av hans verksamhet där samt ersättning för expenser.

Konsulenten bör tillerkännas arvode för sitt uppdrag. Kyrkobokföringsinspektörerna erhåller f. n. årligt arvode av 2 400 eller 3 000 kr. beroende på uppdragets omfattning. Med hänsyn till konsulenternas mera omfattande arbete anser den sakkunnige motiverat att de får ett något högre arvode. Han föreslår 300 kr. i månaden utom åt konsulenten i Visby stift, för vilken arvodet torde bära begränsas till 200 kr. i månaden. Årskostnaden för konsulenternas arvoden skulle då belöpa sig till 103 200 kr.

Den totala kostnaden för arvoden och kursavgifter kan alltså beräknas uppgå till 110 450 kr. Övriga berörda kostnader för konsulenter kan inte anges med någon högre grad av tillförlitlighet.

Om självständiga konsulenttjänster i stället skulle inrättas torde dessa i lönehänseende bära jämföras med förste stiftsadjunktstjänster, vilka är placerade i lönegrad A 24. Enbart lönekostnaderna för dessa konsulenter — motsvarande åtta heltidstjänster — skulle årligen belöpa sig till mellan 300 000 och 350 000 kr.

För församlingspräster bör bevistande av de regionala kurser som hålls av konsulenter betraktas som en tjänsteplikt. Avstående av löneförmåner bör inte komma i fråga för dem. De bör erhålla resekostnadsersättning och traktamente vid deltagande i kurs utanför det egna pastoratet.

Den sakkunnige anser hinder inte möta mot att samtliga nu angivna kostnader helt bestrids ur kyrkofonden.

Remissyttrandena

Liksom den sakkunnige anser remissinstanserna i allmänhet att behov finns av förbättrad konfirmandundervisning och att tillskapande av en konsulentorganisation är en lämplig åtgärd för detta ändamål. *Ärkebiskopen, domkapitlen i Uppsala, Härnösand och Luleå* samt *Svenska präst-*

förbundet synes närmast anse att betänkandets förslag kan godtas som ett provisorium — försöksverksamhet — i avvaktan på att hela frågan om prästernas fortbildning blir löst.

I flera yttranden framhålls vikten av samverkan mellan kyrka och skola. *Föreningen Lärare i religionskunskap* anser det ligga i skolans intresse att god kontakt upprätthålls mellan den religionsundervisning skolan ger och den religionsundervisning som ges utanför skolan. Det är värdefullt för eleverna om de kan uppleva sammanhang mellan undervisningsformerna. För samhället är det viktigt, menar föreningen, att förtroendet mellan den allmänna skolan och trossamfundet bevaras. *Religionspedagogiska institutet* betonar vikten av att moderna religionspedagogiska rön och erfarenheter kommer konfirmandundervisningen till godo. Detta bör enligt institutet vara huvudändamålet med den föreslagna konsulentorganisationen.

Skolöverstyrelsen finner, mot bakgrunden av sina goda erfarenheter av motsvarande organisation inom den allmänna skolan, troligt att en liknande insats för konfirmandlärarna skulle få stor betydelse, inte minst när det gäller metodutveckling och andra åtgärder i avsikt att förbättra konfirmandundervisningen. Överstyrelsen betonar önskvärdheten av att denna undervisning i pedagogiskt och metodiskt hänseende så nära som möjligt ansluter till den undervisning som i grundskolan meddelas bl. a. i ämnet religionskunskap. Inom skolan går utvecklingen på dessa områden mycket snabbt och utmärks av större elevaktivitet, större självverksamhet och klar inriktning mot en individualiserad undervisning. En sålunda upplagd undervisning ställer speciella krav på läraren. Av den anledningen krävs det enligt överstyrelsens erfarenhet, att man på olika sätt ger stöd och hjälp som gör det möjligt för läraren att följa med i utvecklingen på det pedagogiska och metodiska området. Detta är så mycket mera angeläget som det åldersstadium på vilket konfirmanderna befinner sig utmärks av störningar hos åtskilliga elever, som kan vara besvärande i varje undervisningssituation. Den föreslagna konsulentverksamheten — rätt upplagd och bedriven — kan enligt överstyrelsen bli ett viktigt led i strävandena att hos eleverna skapa större motivation för den undervisning varom här är fråga och samtidigt göra den meningsfull för dem.

Skolstyrelsen i Växjö menar att en undervisning efter gamla metoder torde vara helt utan appell för en övervägande del av ungdomarna. Med tanke härpå synes det vara nödvändigt med en kraftig satsning på fortbildning för konfirmandlärarna. Enligt skolstyrelsen torde bästa metoden vara att under en tidrymd av exempelvis ett år genom kursverksamhet genomarbete de olika stiftens med skyldighet för samtliga konfirmandlärare att delta i denna verksamhet. Först därefter synes en konsulentorganisation som den enligt förslaget alternativ 1 kunna göra en verklig insats.

Domkapitlet i Härnösand varnar för övertro på tekniska hjälpmedel och mekaniska finesser i undervisningen och anför bl. a.

Ingen torde ifrågasätta att undervisningen av dagens konfirmander behöver förbättras och göras så levande och engagerande som möjligt. Men det »traditionella» får ingalunda förkastas om det innebär en vällovlig strävan att för unga människor levandegöra Kristusgestalten och kristen tro och moral. Denna form av undervisning är en kyrkans egen undervisning sui generis, som i viss mening alltid är och alltid kommer att vara annorlunda än »den vanliga skolan» redan därför att målsättningen är en annan. Konfirmandundervisningens brister kan inte hävas av en okritisk anpassning till en modern skola och en modern pedagogik och nya »måluppgifter», som inte svarar mot konfirmandundervisningens särskilda krav och syfte.

Liknande synpunkter framförs av *Svenska prästförbundet*, *Sveriges kristliga gymnasiströrelse* och *Religionspedagogiska institutet*. Gymnasiströrelsen anser att utredningen bort ta itu även med andra missförhållanden än dem som sammanhänger med bristfällig pedagogik i konfirmandundervisningen. Sålunda anser Gymnasiströrelsen att konfirmandåldern bör höjas och det offentliga förhöret slopas.

Den sakkunnige för utredning om de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning, m. m. (Andrén) anser likaledes att utredningen bort överväga flera åtgärder för förbättrad konfirmandundervisning än som redovisas i betänkandet. Andrén pekar särskilt på behovet av tillgång till lämpliga läromedel. Detta behov kan enligt Andrén tillgodoses dels genom ett engångsanslag för målskrivning och utarbetande av en fyllig studieplan, dels genom att det ingår i konfirmandkonsulentens åligganden att verka för en förbättrad läromedelssituation. Andrén finner vidare synnerligen angeläget att en samordning av konsulentverksamheten sker inom hela svenska kyrkan. Bl. a. bör medel anvisas för anordnande av gemensamma överläggningar mellan konsulenterna minst en gång och helst två gånger årligen. Även *domkapitlet i Härnösand* och *skolöverstyrelsen* anser det nödvändigt med någon form av central ledning för verksamheten.

I fråga om konsulenternas uppgifter har ett stort antal remissinstanser reagerat mot utredningsmannens förslag att konsulent skall få bevista församlingsprästs konfirmandundervisning och därvid göra erinringar. Med sådana befogenheter skulle han komma att framstå mera som inspektör än konsulent, och risk skulle föreligga för komplikationer och motsättningar. *Domkapitlet i Skara* och *Göteborg* hävdar att konsulenten endast efter anmodan bör äga besöka församlingarna. Hans uppgift bör vara av rådgivande och informerande karaktär. I sådant hänseende bör konsulenten enligt *kammarkollegiet* och *domkapitlet i Visby* verka inte bara bland prästerna utan också bland lekmän inom

församlingarnas kyrkoråd i syfte att hos dem skapa förståelse för vikten av att i undervisningen ha tillgång till moderna pedagogiska hjälpmedel, lämpliga lokaler och andra praktiska anordningar. Det är angeläget att en snabb, rationell och effektiv distribution av läromedel handhas av konsulenterna, menar *skolstyrelsen i Skellefteå*, som också föreslår samarbete mellan konsulenterna och skolstyrelsernas läromedelscentraler, ömsesidigt låneutbyte av AV-hjälpmedel samt årliga konferenser med kristendoms lärarna i de årskurser som berörs av konfirmandundervisningen. *Domkapitlet i Skara* framhåller att konsulenterna också bör samarbeta med de frivilliga kyrkliga organ i stiftet som sysslar med konfirmandundervisning och annan utbildning inom kyrkan.

Vikten av att konsulenterna har god utbildning för uppgiften understryks i åtskilliga yttranden. *Statskontoret* ifrågasätter dock om konsulent — såsom utredningen synes förutsätta — skall behöva varje år delta i den av centralrådets konfirmandkommitté anordnade kursen. Andra remissinstanser anser den föreslagna utbildningen otillräcklig. Enligt *domkapitlet i Lund* bör konsulenterna utom teologisk grundutbildning ha genomgått lärarhögskola, så att han även teoretiskt behärskar pedagogiken och på ett vederhäftigt sätt kan förmedla kontakten med den allmänna skolans metodik och därmed med den undervisningssituation som konfirmandläraren måste räkna med. Liknande synpunkter framförs av *Andrén, Svenska prästförbundet* och flera andra remissinstanser. *Domkapitlet i Linköping* och *Karlstad* samt *Prästförbundet förordar* att till konsulenter utses yrkespedagoger medan *domkapitlet i Strängnäs, Västerås, Härnösand, Luleå* och *Visby* samt *länskolnämnden i Kronobergs län* närmast synes anse att konsulenterna skall vara präster. I några fall motiveras detta senare med att konsulenterna bör vara väl insatta i församlingsprästens speciella problem på detta område.

Bland de remissinstanser som uttryckligen tagit ställning till frågan om konsulentbefattningens konstruktion är meningarna delade. Det av den sakkunnige förordade alternativ 1, enligt vilket konsulentuppdraget skulle utövas som bisyssla, tillstyrks av *kammarkollegiet, statskontoret, ärkebiskopen* och fem domkapitel medan övriga domkapitel och ett tiotal andra remissinstanser i princip ansluter sig till betänkandets alternativ 2 (självständiga konsulenttjänster på hel- eller halvtid).

Mot alternativ 1 talar enligt *domkapitlet i Lund* bl. a. att prästbristen redan medför så starkt ökad arbetsbörda för flertalet präster att det torde vara tveklöst om man kan ytterligare belasta dem med extra uppdrag. *Domkapitlet i Karlstad* gör gällande att uppgiften att verka för konfirmandundervisningens pedagogiska förnyelse är alltför angelägen och maktpåliggande för att kunna fullgöras som bisyssla. Även *Riksförbundet Kyrkans ungdom* finner det helt realistiskt att tänka sig att en präst skulle kunna tillfredsställande sköta konfirmandkonsulentens

uppgifter vid sidan av ordinarie tjänst, i all synnerhet som just de präster, som bl. a. genom förmåga till kontakt med ungdomen och pedagogisk skicklighet synes vara lämpliga för konsulenttjänsten, redan nu har en arbetsvolym som snarare över- än understiger 50—60 timmar i veckan. Inte heller *centralrådet* eller *Föreningen Lärare i religionskunskap* anser det möjligt för en församlingspräst att vid sidan av sin tjänst klara av de arbetsuppgifter som utredningen skisserar för konfirmandkonsulenterna.

Beträffande *k o s t n a d e r n a* för konsulentverksamheten anser sig *kammarkollegiet* och *statskontoret* kunna godta den sakkunniges förslag i fråga om arvodets storlek. Statskontoret förutsätter därjämte att ersättningen för expenser begränsas till visst belopp per konsulent och år. *Domkapitlet i Visby* finner inte anledning föreligga att konsulenten i Visby stift skall ha lägre arvode än övriga konsulenter. *Centralrådet* anser den föreslagna arvoderingen mycket för låg för att ett kvalificerat arbete skall uträttas.

I fråga om kostnadernas bestridande uttalar *kammarkollegiet* och *statskontoret* att, eftersom konsulentverksamheten nära anknyter till församlingsprästernas centrala uppgifter, hinder inte bör möta att finansiera verksamheten med kyrkofondsmedel i enlighet med utredningsmannens förslag. Inte heller någon annan remissinstans har motsatt sig förslaget i denna del.

Vad slutligen angår den sakkunniges uttalande att beivrande av de regionala kurser som anordnas av konsulenterna bör vara att betrakta som »tjänsteplikt» för församlingsprästerna anser *domkapitlet i Göteborg* att deltagandet bör vara frivilligt. *Svenska prästförbundet* däremot hävdar att deltagande i fortbildningskurser o. d. bör göras obligatoriskt, eftersom eljest pedagogiska metoder och erfarenheter inte kommer hela konfirmandundervisningen till godo.

Föredraganden

När 1963 års kyrkomöte hos Kungl. Maj:t hemställde om inrättande av konsulenttjänster för konfirmandundervisningen betecknade mötet det som en angelägenhet av hög rang att denna undervisning fortlöpande ägnas tillsyn och genom fortbildning av konfirmandlärarna hålls à jour med metodikens utveckling. Sedan kyrkomötets framställning remissbehandlats, tillkallade Kungl. Maj:t en sakkunnig med uppgift att undersöka behovet av förbättrad konfirmandundervisning och avge förslag till åtgärder.

I sitt betänkande uppger den sakkunnige att konfirmandundervisning meddelas åt ca 85 % av de konfirmationsberättigade i landet. Denna undervisning är enligt den sakkunnige ett mycket viktigt led i det kyrkliga ungdomsarbetet, och det är av stor betydelse att den bedrivs på ett

tillfredsställande sätt. Den sakkunnige betonar vikten av att prästerna bibringas sådan kunskap på det pedagogiska området att konfirmandundervisningen kan meddelas enligt de moderna undervisningsmetoder som tillämpas inom det allmänna skolväsendet och som är tjänliga utifrån konfirmandundervisningens speciella krav. Visserligen har under senare tid konfirmandkommittén hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete samt domkapitlen och andra organ inom stiftet sökt genom kurser och på andra sätt främja denna undervisning. Trots detta synes undervisningen enligt utredningen i stort sett bedrivas på traditionellt sätt och därför numera i pedagogiskt hänseende framstå som föråldrad. För att man skall kunna åstadkomma en mera tillfredsställande konfirmandundervisning anser den sakkunnige skäl föreligga att speciella åtgärder vidtas. Han föreslår — delvis efter mönster från fortbildningsorganisationen inom det allmänna skolväsendet — att man anställer konsulenter som skall ha till uppgift att stå församlingsprästerna till tjänst med upplysningar och rådgivning samt att anordna regionala kurser. De bör också i lämplig utsträckning bevista församlingsprästers konfirmandundervisning och framställa eventuella erinringar. Konsulenterna bör få särskild utbildning genom att delta i den kurs som centralrådets konfirmandkommitté årligen anordnar för konfirmandlärare. Denna kurs förutsätts då bli utbyggd i viss omfattning. Till konsulent kan enligt den sakkunnige komma i fråga präst eller lekman som är intresserad och väl skickad för uppgiften. Konsulenttjänsterna föreslås lyda under resp. domkapitel, som också skall tillsätta dem och utfärda instruktion. Förordnande av konsulent bör avse en tid av högst fem år. I fråga om tjänstens konstruktion har den sakkunnige i valet mellan hel- eller deltidstjänst och bisyssla stannat för bisysslealternativet. Antalet konsulenter föreslås till 29, fördelade på stiftet i förhållande till antalet församlingsprästtjänster. Arvode åt konsulent bör utgå med 3 600 kr. om året, i Visby stift dock med 2 400 kr. Vidare bör konsulenterna få ersättning för kursavgifter till konfirmandkommittén (f. n. 250 kr. per deltagare) samt för resor och traktamenten vid deltagande i kommitténs kurs, resor inom det egna stiftet, expenser och i förekommande fall avstådda löneförmåner. För församlingsprästerna bör deltagande i de regionala kurser som konsulenterna anordnar betraktas som tjänsteplikt och därför berättiga till bibehållen lön samt till resekostnadsersättning och traktamente. Samtliga kostnader bör betalas av kyrkofonden.

Remissinstanserna ställer sig i allmänhet välvilliga till utredningens syfte och förslag. I åtskilliga yttranden framhålls vikten och värdet av samband i olika avseenden med den allmänna skolundervisningen. Å andra sidan betonas också att man i strävan efter en i och för sig behövlig modernisering av konfirmandundervisningen inte får förbise denna undervisnings speciella syfte och särart. Den sakkunnige för utred-

ning av de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning, m. m., som enligt sina direktiv har att bl. a. behandla prästernas fortbildning, anser frågan om förbättrad konfirmandundervisning så väsentlig och angelägen att den bör tas upp med förtur. Flera remissinstanser anser att den föreslagna organisationen, där konsulentuppdraget innehas som bisyssla, kan godtas, i varje fall som ett provisorium i avvaktan på att prästernas fortbildningsfråga i sin helhet blir löst. Andra remissinstanser hävdar att denna organisationsform inte är tillräckligt effektiv utan förordar ett system med hel- eller halvtidsanställda konsulenter. Särskilt inom den sistnämnda gruppen anser man också att konsulenterna bör ha en betydligt gedignare pedagogisk utbildning än den som utredningsmannen föreslår.

Utredningen i ärendet visar enligt min uppfattning att det föreligger ett stort behov av att konfirmandundervisningen förbättras. Det gäller framför allt att till konfirmandlärarna sprida kännedom om utvecklingen på det pedagogiska området och att lämna dem praktiska råd och anvisningar i fråga om tillämpning av moderna pedagogiska metoder. Med hänsyn till de goda erfarenheter av konsulentorganisationen inom det allmänna skolväsendet som skolöverstyrelsen har redovisat anser jag det vara värt att pröva ett liknande system på konfirmandundervisningsområde. Bl. a. av kostnadsskäl är jag dock inte beredd att biträda alternativet med självständiga konsulenttjänster. Enbart lönekostnaden kan nämligen då beräknas uppgå till mellan 300 000 och 350 000 kr. för år. Jag biträder i stället den sakkunniges förslag att konsulent på samma sätt som kyrkobokföringsinspektör handhar uppgiften som bisyssla. Likaså finner jag det föreslagna antalet, 29 konsulenter, lämpligt. Utredningsmannen har uppskattat arvodeskostnaden till 103 200 kr. för år och kostnaden för utbildningen genom deltagande i den årligen av centralrådets konfirmandkommitté anordnade kursen till 7 250 kr. Sistnämnda kostnad kan väntas stiga något när kursen har utbyggt på sätt kommittén har ställt i utsikt.

I finansieringsfrågan ansluter jag mig till den sakkunniges av bl. a. kammarkollegiet och statskontoret tillstyrkta förslag att samtliga kostnader bestrids ur kyrkofonden. Jag delar också statskontorets uppfattning att varje konsulents expenser bör begränsas till visst belopp för år.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om konsulentorganisationens utformning, storleken av arvoden m. m. Jag vill emellertid anlägga några synpunkter på frågan. Först och främst vill jag starkt understryka den stora betydelsen av att till konsulenter utses endast för uppdraget högt kvalificerade, särskilt pedagogiskt och psykologiskt insiktsfulla personer. Inte bara präster utan också för uppgiften lämpade lekmän bör kunna komma i fråga. T. v. — i avvaktan på resultatet av den pågående utredningen om de praktisk-teolo-

giska övningsinstitutens framtida ställning — synes förordnandetiden böra begränsas till tre år. Jag delar den av åtskilliga remissinstanser framförda uppfattningen att verksamheten bör vara enbart rådgivande och informerande. Konsulenterna bör således inte ha någon inspektörsliknande funktion. För att syftet med reformen skall uppnås är det slutligen enligt min mening synnerligen angeläget att alla församlingspräster som meddelar konfirmandundervisning deltar i de regionala kurser som konsulenterna skall anordna. Sådant kursdeltagande bör ske under tjänstledighet.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) godkänna de av mig förordade riktlinjerna för anordnande av konsulentverksamhet i stiftet för konfirmandundervisningen,
- 2) medge att kostnaderna för den under 1 angivna konsulentverksamheten bestrids ur kyrkofonden.

II. Förstärkning av den prästerliga arbetskraften i pastorat med fritidsbebyggelse och turism

Inledning

Enligt de normer som gällde för den år 1962 genomförda pastoratsregleringen (prop. 1957: 153 s. 28, SU 1957: 175 s. 18, rskr 1957: 388, prop. 1958 B:21 jämförd med A 67 s. 9, SU 1958 B:91 s. 15, rskr 1958 B:121) skulle prästantalet stå i viss relation till pastoratets invånarantal. Man indelade pastoraten i tre grupper: F-pastorat, där tätortsbefolkningens andel uppgår till minst 90 %, E-pastorat med 70—90 % av befolkningen boende i tätort samt landsbygdpastorat. Vid måttlig areal (ca 2 kvadratmil) antogs en präst kunna betjäna ett invånarantal av omkring 5 000 i F-pastorat, 3 500 i E-pastorat och 3 000 i landsbygdpastorat. I dessa tal skulle inräknas på visst sätt omräknat antal vårdplatser vid sjukhus inom resp. pastorat. Däremot var det vid denna pastoratsreform inte aktuellt att på något sätt inräkna förekommande säsongbefolkning i pastorats folkmängdstal.

Den 23 april 1965 anbefalldes Kungl. Maj:t kammarkollegiet att undersöka i vilka fall inträffad folkmängdsminskning borde med hänsyn till vederbörliga normer föranleda ändring i pastorats prästerliga organisation. Vid den härefter av kollegiet föranstaltade undersökningen åberopade flera pastorat — vilka på grund av vikande folkmängd riskerade att vid tillämpning av normerna få prästtjänster indragna — som skäl mot sådan indragning att de hade eller väntade en omfattande fritids-

bebyggelse som under sommartiden och vid helger med sammanhängande ledighet från arbete och skolor medförde stark ökning av den bofasta befolkningen. I yttrande till Kungl. Maj:t i ett dylikt fall framhöll kammarkollegiet att angivna omständighet inte kunde motivera en permanent utökning av organisationen i pastoratet. Det behöv som kunde föreligga att ordna den andliga vården för nämnda befolkningsgrupp under vissa säsonger borde därför tillgodoses i annan ordning. Då spörsmålet hade aktualitet även för åtskilliga andra pastorat i riket menade kollegiet skäl föreligga för utredning av denna fråga.

Med anledning härav fick kammarkollegiet Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan om förstärkning av den prästerliga arbetskraften i pastorat där befolkningen tillfälligt ökar under vissa tider av året.

Kammarkollegiet överlämnade den 15 december 1969 utredning med förslag i ämnet. Vid utredningen hade inom kollegiet uppgjorts en promemoria, över vilken kollegiet hört samtliga domkapitel och svenska kyrkans centralråds kommitté för »Kyrkan i fritidssamhället».

Sedan statskontoret avgett infordrat yttrande över utredningen har efter remiss ytterligare yttranden i ärendet avgetts av ärkebiskopen efter övriga biskopars hörande, domkapitlen i Växjö, Lund, Göteborg och Stockholm, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund samt Svenska prästförbundet. Domkapitlet i Stockholm har bifogat yttrande av kyrkoherden i Tyresö pastorat.

Utredningen

I *utredningspromemorian* redovisas först från samtliga domkapitel infordrade uppgifter rörande den beräknade folkmängdsökningen i de s. k. säsongpastoraten, prästernas erfarenheter av behovet av andlig vård av säsongbefolkningen, åtgärder som vidtagits för att tillgodose denna vård samt möjligheterna inom stiftet att dels avdela präst i tätortspastorat till tjänstgöring i säsongpastorat, dels anlita stifts- eller pastoratsadjunkt eller pensionerad präst för sådan tjänstgöring.

Av tabeller som fogats vid promemorian framgår att en säsongmässigt mera betydande ökning av folkmängden år 1967 förekom i 217 pastorat. Slår man ut den i tabellerna angivna totala folkmängdssiffran under säsongtid i resp. pastorat på antalet inom pastoratet inrättade prästtjänster visar det sig bl. a. att 30 pastorat hade mellan 5 000 och 10 000 personer per präst och 17 pastorat över 10 000 personer per präst. Högsta antalet uppvisade Värmdö pastorat med ca 29 300. Nu avsedda 47 pastorat fördelade sig på åtta stift.

Vad angår behovet av andlig vård av sommargäster och turister är prästernas erfarenheter därav enligt promemorian mycket skiftande. Sammanfattningsvis sägs härom följande. I mera utpräglade säsongpastorat och framför allt i sådana där kyrkligt arbete bland säsongbefolkning-

en etablerats har prästerna funnit dylikt behov föreligga i hög grad. I många församlingar har förekommit ett intensifierat gudstjänstliv i församlingskyrkan och andra lokaler under sommarmånaderna med god uppslutning av den mer eller mindre tillfälliga befolkningen. Utöver ordinarie gudstjänster har inbjudits exv. till morgon- eller aftonböner, helgmålsböner, sång- och musikgudstjänster, söndagsskola samt församlingsaftnar med bibel- och missionsföredrag. På större campingplatser och i övrigt på platser med koncentrerad fritidsbefolkning har anordnats friluftsgudstjänster, lägerbål och »kyrkans barntimmar». I stor utsträckning har sommargästernas barn åtnjutit konfirmandundervisning tillsammans med sommarförsamlingens egna ungdomar, vilket förhållande ibland haft till följd dubblerad undervisning. Ofta anlitar sommargästerna säsongpastoratets präst för dop och vigslar. Mera sällan förekommer att denne uppsöks för själavårdande samtal. Inom större turistcentra i fjälltrakterna sker en intensifiering av gudstjänstlivet under vintersportloven och påskhelgen med hotell och fjällstationer som naturliga replipunkter, när kyrkan är belägen avsides. I pastorat där den säsongmässiga folkmängdsökningen är mera måttlig synes prästernas erfarenheter av fritidsbefolkningens intresse för den kyrkliga verksamheten på orten ofta vara mindre positiva. Förutom de ordinarie gudstjänsterna omfattar i allmänhet denna verksamhet endast konfirmandundervisning, dop och vigslar. I flera fall motiveras den ringa omfattningen av andlig vård bland sommarbefolkningen med pastoratets bristande personella resurser. Den rådande prästbristen medför en kronisk underbemanning av organisationen inte minst i säsongpastorat. Härtill kommer att många präster förlägger sin egen semester till sommarmånaderna.

Anpassningen av det kyrkliga arbetet till den nya situation som den ökade fritiden för vårt lands befolkning skapat utgör ett av kyrkans stora problem f. n., heter det i promemorian. Det nutida semesterlivet präglas av mycket stor rörlighet. Fritidsbebyggelsen har under senare år ökat kraftigt. Systemet med en vinterbostad och en sommarbostad, den senare i allmänhet belägen utanför kyrkobokföringsorten, har blivit allt vanligare. Allt fler människor tillbringar sin semester på hotell och pensionat, i tillfälligt förhyrda stugor, hos släkt och vänner, på campingplatser etc. utanför bostadsorten.

Den betydande säsongmässiga folkökning som fritidsbebyggelsen och turismen medfört i åtskilliga pastorat och som har väsentligt andra proportioner än vid tiden för pastoratsregleringens genomförande skulle enligt promemorian kräva en avsevärd arbetskraftsförstärkning i dessa pastorat. På grundval av de tidigare nämnda beräknade folkmängdstalen under säsongtid och med utgångspunkt i att en extra präst tillgodoräknas varje säsongpastorat, som har en folkmängd per präst av 5 000—10 000, och två präster varje sådant pastorat med en folkmängd per präst av över 10 000 uppskattar kollegiet det sammanlagda behovet till 64 präster.

Tanken på en permanent utökning av den prästerliga tjänsteorganisationen i säsongpastorat avvisas i promemorian av det skälet att samma befolkningsgrupp inte bör få återverka på den ordinarie organisationen i flera pastorat. F. ö. anses en sådan utökning inte nu realiserbar på grund av den rådande prästbristen.

Den i promemorian redovisade undersökningen ger vid handen att möjligheterna att i erforderlig utsträckning omdirigera prästerlig arbetskraft i stiftet till säsongpastorat är mycket begränsade. Härom anförs i promemorian bl. a. följande. Den prästerliga organisationen är i regel så utformad att prästerna är anställda i visst pastorat och har sin tjänstgöring förlagd till detta. De i princip »rörliga» prästerna utgörs huvudsakligen av ett antal stiftsadjunkter och pastoratsadjunkter, men dessa är enligt domkapitlens utsago så hårt engagerade i sina ordinarie arbetsuppgifter att de inte rimligtvis kan utnyttjas för arbetet bland säsongbefolkningen. Härtill kommer att en mängd prästtjänster, inte minst i säsongpastoraten, står vakanta på grund av prästbristen. År 1967 var ett 50-tal prästtjänster vakanta i de förut berörda 217 säsongpastoraten. Ytterligare framhålls att många av prästerna i säsongpastoraten, likaväl som i övriga pastorat, av olika skäl är hänvisade att förlägga sin egen semester till sommarmånaderna. Det kan därför synas vara en hopplös uppgift att utan genomgripande förändringar i gällande organisationssystem ta prästerlig arbetskraft i anspråk för arbetet bland fritidsbefolkningen i nämnvärt större utsträckning än som nu sker. Vissa möjligheter torde emellertid finnas att inom det nuvarande systemets ram i någon mån komma till rätta med problemet.

I första hand bör enligt promemorian givetvis tillses att den prästerliga tjänsteorganisationen i säsongpastoraten inte är underbemannad under säsongtid genom vakanser och semestrar. Om tjänst är vakant eller om prästen av tvingande skäl är hänvisad att ta ut sin semester under säsongtid bör vakans- eller semestervikarie förordnas. Domkapitlet har här möjlighet att förordna präst från annat pastorat som sådan tillfällig vikarie. Enligt 8 § första stycket kungörelsen (1965: 729) med vissa bestämmelser om anställning som präst är nämligen innehavare av ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst skyldig att med frånträdande av utövningen av tjänsten utöva annan ordinarie eller extra ordinarie prästerlig tjänst inom samma stift. Om vikarie inte står att få med tillämpning av denna bestämmelse finns möjlighet för domkapitlet att som vikarie förordna ferielediga prästvigda lärare m. fl. eller pensionerade präster enligt Kungl. Maj:ts cirkulär den 27 juni 1969 om ersättning till vissa vikarier på prästerliga tjänster och till icke prästvigda tjänstebiträden åt präster.

I åtskilliga säsongpastorat rücker det emellertid inte med angivna åtgärder utan där fordras förstärkning av tjänsteorganisationen under säsongtid. En lösning, som diskuteras i promemorian, innebär att man

beträffande dessa pastorat utvidgar gällande möjligheter för domkapitlen att inrätta extra tjänster. F. n. får enligt 13 § andra stycket kungörelsen (1965: 915) om inrättande av vissa statligt reglerade tjänster m. m. extra prästtjänst inte utan Kungl. Maj:ts medgivande inrättas annat än när ordinarie eller extra ordinarie tjänst är ledig eller tjänstens innehavare inte utövar tjänsten och denna ej uppehålls av vikarie. Denna lösning förutsätter också att prästs nuvarande skyldighet enligt den förut återgivna bestämmelsen i 8 § första stycket kungörelsen med vissa bestämmelser om anställning som präst att utöva annan tjänst vidgas till att avse även extra tjänst i säsongpastorat. Om behovet av förstärkning av den prästerliga arbetskraften i ett sådant pastorat inte är så stort att det motiverar förordnande av en präst på heltid på den sålunda inrättade extra tjänsten kan anordningen med tjänstedubbling tillgripas. Enligt 8 § tredje stycket nyssnämnda kungörelse får präst som är anställd i pastorat åläggas att under högst tre månader av samma kalenderår jämsides med sin tjänst utöva annan tjänst i samma eller närbeläget pastorat inom samma stift. Det är enligt promemorian önskvärt att möjligheten till tjänstedubbling utvidgas till att avse tjänstgöring i säsongpastorat på förhållandevis stort avstånd från prästens eget pastorat.

I promemorian berörs vidare den möjlighet domkapitlet enligt förut angivna cirkulär har att förordna teologie studerande eller annan icke prästvigd person, som fått särskilt tillstånd att predika, till tjänstebiträde åt församlingspräst som förordnats att vid sidan av egen tjänst svara för göromål förenade med annan tjänst. Denna möjlighet föreslås utvidgad så, att tjänstebiträde kan förordnas även som tillfällig hjälp i säsongpastorat. Slutligen kan enligt promemorian tänkas att möjlighet öppnas för semestrande präst från annat pastorat att mot särskilt arvode — utan löneavdrag — hålla gudstjänster och andaktsstunder i säsongpastoratet. Ett sådant åtagande som gästande predikant är givetvis frivilligt.

Kostnaderna för förstärkningen av tjänsteorganisationen i säsongpastoraten uppskattas i promemorian till 800 000 kr. för år. Det föreslås att de skall bestridas ur kyrkofonden bl. a. av det skälet att den kyrkliga verksamheten där främst riktar sig till andra än i pastoraten skrivna personer.

Några domkapitel hade föreslagit att ett fixerat årligt belopp anvisas ur kyrkofonden till domkapitlen för bestridande av dessa kostnader. Häremot talar enligt promemorian följande skäl. Utvecklingen av fritidsbebyggelsen och de kollektiva friluftsanläggningarna i vårt land sker i snabb takt. De uppgifter som lämnats rörande den säsongmässiga folkmängdsökningen är alltså snart inaktuella och synes därför på längre sikt inte kunna läggas till grund för beräkning av anslagets storlek. Det torde då medföra ganska omfattande arbete för domkapitlen att på förhand någorlunda tillförlitligt beräkna hur stora belopp som för varje

år kan gå åt för ändamålet i de enskilda pastoraten och på grundval därav i stiftet i deras helhet. I promemorian förordas i stället en sådan ordning vad gäller inrättande av extra tjänst utöver organisationen att Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande fastställer de grunder efter vilka sådan tjänst får inrättas och kostnaderna härför bestridas ur kyrkofonden. Förslagsvis bör enligt promemorian gälla att i pastorat där befolkningstalet per prästtjänst under säsongtid väsentligen överstiger 5 000 får för samma tid, maximalt tre månader, inrättas en extra prästtjänst och, där befolkningstalet väsentligen överstiger 10 000, två extra prästtjänster.

Vad beträffar den arbetskraftsförstärkning i säsongpastoraten som i övrigt diskuteras i promemorian — förordnande av icke prästvigda tjänstebiträden och punktinsatser av semestrade präster — föreslås kostnaderna härför också bli ersatta ur kyrkofonden men anses inga inskränkande bestämmelser erforderliga.

Förslagen i promemorian tillstyrks eller lämnas utan erinran av *domkapitlet i Skara, Strängnäs, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Visby och Stockholm*. I några hänseenden framförs dock särskilda önskemål och förslag. Enligt *domkapitlet i Växjö* kan sålunda övervägas om inte speciella omständigheter får motivera dispens från villkoret om minimiantal personer per prästtjänst för förstärkning av tjänsteorganisationen i säsongpastorat. Därvid kan också hänsyn tas till den sammanlagda säsongbefolkningen i två eller flera angränsande pastorat. I varje fall bör den extra arbetskraften i säsongpastorat ha möjlighet att vid behov verka över pastoratsgränsen. *Domkapitlet* ifrågasätter vidare om inte en permanent prästtjänst kan inrättas i kontrakt med utpräglade säsongpastorat. Under ickesäsongtid skulle sådan präst kunna tjänstgöra som vikarie vid semestrar, sjukledigheter m. m. för församlingspräster inom kontraktet. *Domkapitlet i Lund* anser att extra tjänst bör få inrättas inte bara med anknytning till visst pastorat utan också som extra stifts- eller kontraktsadjunkt, varigenom en större fritidsräjong kan betjänas av en särskild tjänstinnehavare. Enligt *domkapitlet i Göteborg* bör på extra prästtjänst i säsongpastorat vid behov få förordnas två präster att uppehålla den på halvtid. Man kan nämligen räkna med att ett större antal präster frivilligt kommer att åta sig dylik tjänst om den kan bestridas på halvtid. *Domkapitlet i Visby* ifrågasätter om inte en flexiblere ordning vid inrättande av extra prästtjänster skulle kunna genomföras på så sätt att *domkapitlet* medges rätt att i varje säsongpastorat under säsongtid disponera ett antal »extra anställningsmånader». I t. ex. Visby pastorat, för vilket i promemorian beräknas två extra tjänster tiden juni—augusti (= sex anställningsmånader), skulle då kunna inrättas under juni en, under juli tre och under augusti två extra tjänster. Därigenom skulle de på många håll stora variationerna i turisttillströmningen kunna mötas på ett smidigare sätt. *Domkapitlet i Stock-*

holm påpekar att »säsongen» undan för undan förlängs och på många håll omfattar inte bara tre sommarmånader utan även veckohelger under en stor del av året, vilket i vissa fall skulle motivera en permanent förstärkning av tjänsteorganisationen.

Av de övriga remissinstanser som kammarkollegiet hört över promemorian vill *domkapitlen i Uppsala, Linköping och Luleå* huvudsakligen åstadkomma den erforderliga arbetskraftsförstärkning genom utökning av stiftsadjunktorganisationen. *Domkapitlet i Härnösand* understryker den oerhörd skiftande karaktären hos pastorat med stor semesterbefolkning och menar att normering efter invånarantalet inte ger ett rättvisande utslag. Man måste pröva från fall till fall. Domkapitlet anser enda realistiska alternativet i nuvarande situation av prästbrist vara att efter behovsprövning ge pastorat med turistbefolkning visst anslag att på bästa möjliga sätt utnyttja tillfällig hjälp av semesterande präst, prästvigd lärare, deltidspräst, emerituspräst, lekman med venia eller annan lämplig person för verksamhet bland turister. *Svenska kyrkans centralråds kommitté för »Kyrkan i fritidssamhället»* ställer sig mycket tveksam till det siffermaterial som ligger till grund för kammarkollegiets utredning och framhåller att en avvägning av behoven måste ske även på andra än statistiska grunder. Kommittén är positiv till förslaget om utökning av den prästerliga arbetskraften men anser den vara svår att åvägbringa. Det är kommitténs bestämda uppfattning att de präster som missiveras till säsongpastoraten varken bör vara för unga och oerfarna eller emeriti. Skulle prästbristen medföra hinder för missivering enligt förslaget är det bättre att förse varje stift med tillräckliga medel för att förstärka kyrkans service inom säsongpastoraten på annat lämpligt sätt, t. ex. genom att anlita väl kvalificerade lekmän. Kommittén tror dock att missivering av präst skulle underlättas om bostad för hans familj ordnas inom säsongpastoratet.

I anledning av dessa yttranden framhåller *kammarkollegiet*, att de förslag som läggs fram i promemorian syftar till att inom ramen för det bestående systemet skapa bättre möjligheter än nu att tillgodose behovet av prästerlig arbetskraft i de s. k. säsongpastoraten, främst genom om-disponering av präster från tätortspastoraten till säsongpastoraten. Kollegiet avstyrker de av flera domkapitel framförda förslagen om inrättande av särskilda stifts- eller kontraktsadjunktstjänster, i varje fall som permanent förstärkning av tjänsteorganisationen i stiftet. Kollegiet anser emellertid lämpligast att de föreslagna extra prästtjänsterna i princip anknyts till vederbörande säsongpastorat. Det torde nämligen enligt kollegiet möta svårigheter för domkapitlen att bedöma om underlag finns för inrättande av tjänsterna, om man inte lägger pastoratet till grund för bedömningen. Eftersom avlöningsförmånerna — däri inbegripna traktamenten och resekostnadsersättningar — åt präst som förordnats på sådan extra tjänst förutsätts skola betalas ur kyrkofonden anser kol-

legiet att det inte möter något hinder mot att prästen vid behov betjänar säsongbefolkning även inom annat pastorat. Kollegiet tillstyrker domkapitlets i Göteborg förslag att, där så behövs, på extra tjänst i säsongpastorat får förordnas två präster att uppehålla den på halvtid. Däremot är kollegiet inte berett tillstyrka vad domkapitlet i Visby föreslagit i fråga om tillgodoräkning av ett antal extra anställningsmånader. En sådan metod måste enligt kollegiet komplicera det hela. Kollegiet räknar med att inte under någon tidsperiod skall finnas inrättade mer än två extra prästtjänster i säsongpastorat. Det förslag som lagts fram av domkapitlet i Härnösand — anslag efter behovsprövning åt säsongpastoraten — avstyrker kollegiet under återopande av vad som anförts därom i promemorian.

Med anledning av den kritik som från några håll riktats mot den i promemorian redovisade statistiken över befolkningsökningen i vissa pastorat under säsongtid betonar kollegiet att avsikten ej varit att detta siffermaterial skall ligga till grund för den ifrågasatta förstärkningen av den prästerliga organisationen i säsongpastoraten. Tanken har i stället varit den, att om domkapitlet på basis av införskaffade uppgifter om bl. a. antalet fritidshus, gästrum i hotell och pensionat samt tältplatser på campingområden inom ett pastorat bedömer att folkmängdstalet per prästtjänst under säsongtid kommer att väsentligt överstiga 5 000 eller 10 000, domkapitlet skall äga rätt att för denna tid inrätta en resp. två extra prästtjänster i pastoratet. Kollegiet medger att tvekan kan råda om beräkningen av folkmängdsökningen och anför härom vidare. Vad gäller den fasta fritidsbefolkningen, som kan antas tillbringa i varje fall veckosluten under juni—augusti i fritidsstugan, är det naturligt att denna får inräknas i folkmängdsökningen för hela denna period. Vad åter avser turister som mer tillfälligt vistas på hotell och pensionat, i förhyrda stugor och lägenheter samt på campingplatser inom pastoratet kan det förutsättas att vistelsen i allmänhet inskränker sig till juli, och det synes då kollegiet rimligt att deras uppskattade antal i genomsnitt får tillgodoräknas pastoratet endast för denna tid. I åtskilliga pastorat i fjälltrakterna ökar folkmängden mycket kraftigt främst under jul- och påskhelgerna samt vintersportloven. Denna ökning bör givetvis få tillgodoräknas pastoraten för dessa tidsperioder.

Kollegiet (som förutsätter att möjligheten att i ökad utsträckning använda icke prästvigda tjänstebiträden i säsongpastoraten beaktas i annat sammanhang) sammanfattar sitt förslag i ämnet i följande fem punkter.

1. I pastorat, där befolkningen tillfälligt ökar under viss tid av året, får domkapitlet för denna tid inrätta en extra prästerlig tjänst under förutsättning att ökningen beräknas medföra att pastoratets totala folkmängd väsentligt överstiger 5 000 personer per prästtjänst. Om folkmängden beräknas väsentligt överstiga 10 000 personer per prästtjänst får två extra tjänster inrättas i pastoratet.

2. Domkapitlet får förordna i annat pastorat anställd ordinarie, extra ordinarie eller extra präst att med frånträdande av utövningen av sin tjänst utöva i punkt 1 avsedd extra tjänst inom samma stift. Där så erfordras får på sådan tjänst förordnas två präster att på halvtid uppehålla tjänsten.

I pastorat anställd präst får vidare åläggas att jämsides med sin tjänst utöva i punkt 1 avsedd extra tjänst inom samma stift även om den extra tjänsten är inrättad i ett icke närbeläget pastorat.

3. Kostnaderna för avlöningsförmåner åt präst vid förordnande enligt punkt 2 första stycket bestrids ur kyrkofonden. Ur kyrkofonden bestrids vidare kostnaderna för tjänstedubblingstillägg samt rese- och traktamentsersättning åt präst som avses i punkt 2 andra stycket.

4. Där på extra tjänst som avses i punkt 1 förordnas vikarie enligt cirkuläret ang. ersättning till vissa vikarier på prästerliga tjänster och till icke prästvigda tjänstebiträden åt präster, bestrids vikariens avlöningsförmåner ur kyrkofonden.

5. Domkapitlet får i pastorat som avses i punkt 1 uppdra åt annan än i pastoratet anställd präst, vilken tillfälligt vistas där, att hålla gudstjänster och andaktsstunder med fritidsbefolkningen. Sådant uppdrag får meddelas utan hinder av att pastoratets totala folkmängd icke överstiger 5 000 personer per prästtjänst. För uppdraget utgår arvode ur kyrkofonden med belopp som domkapitlet bestämmer.

Remissyttrandena

Statskontoret anser att de riktlinjer kammarkollegiet uppdragit kan tjäna som vägledning för en aktivering av den religiösa omvårdnaden i säsongspastoraten och finner att principiella hinder inte möter mot att kostnaderna för en förstärkning av tjänsteorganisationen i dessa pastorat bestrids ur kyrkofonden. Däremot är statskontoret tveksamt i fråga om de föreslagna normerna för bedömning av behovet av extra tjänst. Här om anför statskontoret.

Det ligger i sakens natur, att den säsongsmässiga folkökningen på en ort är tämligen svårberäknad. Den är nämligen i hög grad beroende av faktorer, som inte är konstanta och oföränderliga från tid till annan såsom väderleksförhållanden, intresset för utlandsresor m. m. Detta gäller givetvis i första hand den del av befolkningen som inte innehar fritidshus. Det bör också observeras, att turisterna i betydligt högre grad än tidigare är och kan förutses bli ambulerande och därför påverka folkmängdstalet på flera orter under en semesterperiod. I vissa delar av Sverige kan man vidare räkna med en betydande del utländska turister, vilka i förevarande hänseende knappast bör medräknas.

Systemet med folkmängdstal för bestämmande av prästorganisationen bygger vidare på de arbetsprestationer som normalt förutsätts åvila präst. Det kan därför inte bli rättvisande att för en verksamhet, varom här är fråga, lägga folkmängdstal och därtill sådana av okontrollerbar storlek till grund för beslut om extra tjänster.

I likhet med kammarkollegiet finner statskontoret emellertid angeläget att — om så överhuvudtaget visar sig möjligt — ifrågakommande insatser inom säsongspastoraten på något sätt regleras. De av kollegiet

angivna normerna synes därför böra ytterligare övervägas. Det kan således ifrågasättas, om inte domkapitlen eller vissa av dem, till en början måhända rent försöksvis, bör lämnas frihet att inom viss ekonomisk ram förstärka den ordinarie prästorganisationen inom visst pastorat. Sådan förstärkning synes väsentligen böra ifrågakomma under den s. k. industrisemestern och inom pastorat, där en avsevärd disproportion under sagda tid kommer att föreligga mellan det permanenta befolkningstalet och det säsongmässigt ökade. Ökade religiösa insatser kan måhända även åstadkommas via Sveriges Radio.

Beträffande kammarkollegiets förslag under punkt 5 om arvode åt präst som tillfälligt vistas i säsongpastorat erinrar statskontoret om bestämmelsen i 15 § semesterlagen, att arbetstagare mister rätten till semesterlön om han under någon del av semestern utför avlönat arbete inom sitt yrke.

Övriga remissinstanser har förklarat sig positiva till kollegiets förslag. Flera kritiska synpunkter och alternativa förslag har dock förts fram.

Domkapitlet i Stockholm och Församlings- och pastoratsförbundet anser de föreslagna kvalifikationstalen för rätten att inrätta extra prästtjänster i säsongpastorat vara för höga och förordar tillämpning av de normer som följdes vid pastoratsregleringen år 1962.

Ärkebiskopen antar att det blir förenat med stora svårigheter att räkna antalet turister och föreslår att man vid inrättande av extra tjänster under en försöksperiod prövar att följa samma normer som gäller för inrättande av pastoratsadjunktstjänster. (Domkapitlet får f. n. inrätta sådana tjänster till det antal som oundgängligen fordras för att uppehålla den prästerliga verksamheten i stiftet.)

Domkapitlen i Växjö och Lund samt *Svenska prästförbundet* hävdar att bättre resultat skulle nås om basen för arbetskraftsförstärkningen vidgas till att avse kontrakt i stället för pastorat och att alltså kontraktadjunktstjänster inrättas för ändamålet. Kontrakten är ofta bättre enheter än pastoraten för övergripande arbete, säger Prästförbundet, som också framhåller att den tillfälliga missivering kammarkollegiet föreslår har avgjorda nackdelar, som endast kan undanröjas om åretrunttjänster inrättas. Prästen måste sålunda enligt Prästförbundet ha lokalkännedom och anknytning till den lokala församlingen. Ett effektivt kyrkligt arbete bland fritidsbefolkningen kräver planering och uppföljning, som måste ske under lågsäsong. För en präst är det inte särskilt lockande att få tillfälliga kortare missiv, i synnerhet inte om det då är fråga om mycket krävande tjänst både fysiskt och psykiskt. Prästens familj måste också splittras eller göra täta flyttningar på grund av de korta missiven. På sikt är det dessutom nödvändigt, menar Prästförbundet, att det kyrkliga arbetet bland fritidsbefolkningen inte blir något vid sidan av utan helt och fullt integrerat i det ordinarie kyrkliga arbetet i församlingen. Även detta talar enligt Prästförbundet för att förstärkningen redan nu bör ske med prästerliga heltidstjänster, där tjänst innehavaren har möjlighet att

bli förtrogen med det totala kyrkliga arbetet inom ett rimligt område — kontraktet.

Beträffande den i punkt 2 av kammarkollegiets förslag angivna möjligheten att förordna präst att utöva tjänst i annat än närbeläget pastorat föreslår *Församlings- och pastoratsförbundet* att sådant förordnande skall kunna ges även utom det egna stiftet.

Till punkt 5 i kammarkollegiets förslag anmärker *domkapitlet i Göteborg* följande. För att bereda ett domkapitel laglig möjlighet att tillfälligt — fråga blir i regel om söndagsgudstjänst och någon enstaka förrättning — anställa även semestrande präst bör domkapitlet (i förekommande fall efter samråd med prästens domkapitel) kunna med full lön anställa prästen för nödigt antal dagar, varvid beslutet om semester berörda dagar får upphävas. Med hänsyn till domkapitlens intresse av att präst får ut hela semestern kommer möjligheten att utnyttjas restriktivt. Belastningen på kyrkofonden kommer därför ej att bli särskilt kännbar.

Föredraganden

I samband med översyn av den år 1962 genomförda pastoratsregleringen har aktualiserats ett problem som sammanhänger med den ökande fritiden. Den starkt intensifierade fritidsbebyggelsen och turismen medför en betydande säsongmässig folkökning i vissa pastorat. Framför allt under sommarmånaderna sker en allt större omflyttning av befolkningen, särskilt från tätortspastorat till eljest ofta glest befolkade landsbygdspastorat. I regel är den prästerliga organisationen så utformad att prästen är anställd i visst pastorat och tjänstgör där. Antalet präster i ett pastorat är beroende av antalet kyrkobokförda personer i pastoratet. Organisationens anpassningsförmåga till de säsongmässiga befolkningsomflyttningarna är starkt begränsad. Eftersom man självfallet inte kan låta den prästerliga organisationen vara permanent anpassad efter förhållandena under säsongtid, måste man söka andra utvägar att komma till rätta med den tillfälligt ökade arbetsbelastningen i de s. k. säsongspastoraten.

Kammarkollegiet, som haft i uppdrag att utreda denna fråga, har konstaterat att en mera betydande befolkningsökning under säsongtid förekommer i mer än 200 pastorat. I bortåt 50 av dessa medför denna ökning att befolkningstalet överstiger 5 000 personer per inrättad prästtjänst. Enligt gällande normer för den prästerliga tjänsteorganisationen antas en präst i landsbygdspastorat med måttlig areal (ca 2 kvadratmil) kunna betjäna ett invånarantal av omkring 3 000. Redan i normala fall får man räkna med viss underbemanning under säsongtid på grund av prästernas semestrar. Därtill kommer en ofta kännbar försvagning av arbetskraften i följd av den rådande prästbristen.

Kammarkollegiets utredning visar att det föreligger ett behov av att stärka den prästerliga tjänsteorganisationen i säsongpastorat. Under semestertid förekommer i dessa ett intensifierat gudstjänstliv, vidgad konfirmandundervisning, högre dop- och vigselfrekvens, livlig aktivitet i ungdomsarbetet osv. Kollegiet har funnit att det skulle fordras ett 60-tal extra präster för att fylla behovet. De i princip »rörliga» prästerna, stifts-, kontrakts- och pastoratsadjunkter, förslår inte att möta detta behov eftersom de redan är hårt engagerade i andra arbetsuppgifter. Möjligheterna att på annat sätt förstärka arbetskraften i säsongpastoraten inom ramen för gällande bestämmelser är mycket begränsade. Innehavare av ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst är skyldig att med frånträdande av utövningen av tjänsten utöva annan ordinarie eller extra ordinarie prästerlig tjänst inom samma stift. Vidare kan präst som är anställd i pastorat åläggas att jämsides med sin tjänst utöva annan tjänst i samma eller närbeläget pastorat inom samma stift (s. k. tjänstedubbling). Extra tjänst avsedd för präst får inrättas av domkapitlet men bara när ordinarie eller extra ordinarie tjänst är ledig eller tjänstens innehavare inte utövar tjänsten och denna inte uppehålls av vikarie. Enligt ett tidigare omnämnt cirkulär den 27 juni 1969 kan domkapitlet som vikarie på bl. a. församlingsprästtjänst förordna pensionerad präst eller prästvigd person som är verksam i annat yrke, när denne har ferier eller semester. Enligt samma cirkulär kan domkapitlet vidare förordna teologie studerande eller annan icke prästvigd person, som har fått särskilt tillstånd att predika, såsom tjänstebiträde åt präst, dock i allmänhet bara om denne vid sidan av egen tjänst svarar för göromål förenade med annan tjänst.

Kammarkollegiet föreslår att de angivna möjligheterna vidgas på följande sätt. Domkapitlet får inrätta en extra prästerlig tjänst för säsongtiden i sådant pastorat där befolkningsökningen beräknas medföra att pastoratets totala folkmängd väsentligt överstiger 5 000 personer per prästtjänst och två extra tjänster där folkmängden beräknas väsentligt överstiga 10 000 personer per prästtjänst. Domkapitlet får förordna i annat pastorat anställd präst att med frånträdande av utövningen av sin tjänst utöva extra tjänst i säsongpastorat inom samma stift. Om så behövs får två präster förordnas att på halvtid uppehålla sådan tjänst. Domkapitlet får föreskriva att tjänst uppehålls genom tjänstedubbling, även om den är inrättad i pastorat på förhållandevis stort avstånd från prästens eget pastorat. Kollegiet tänker sig vidare att vikarie på tjänsten får förordnas med tillämpning av nyssnämnda cirkulär den 27 juni 1969 och att icke prästvigt tjänstebiträde får förordnas som tillfällig hjälp i säsongpastorat. Domkapitlet får uppdra åt präst som inte är anställd i pastoratet men tillfälligt vistas där att mot arvode hålla gudstjänster och andaktsstunder med fritidsbefolkningen, även om pastoratets befolkningstal inte överstiger 5 000 personer per prästtjänst.

Samtliga kostnader för dessa åtgärder bör enligt kollegiet bestridas ur kyrkofonden, bl. a. av det skälet att verksamheten riktar sig främst till andra än i pastoratet skrivna personer. Kostnaderna uppskattas av kollegiet till 800 000 kr. för år. Kollegiet har övervägt ett förslag om att ett fixerat kyrkofondsanslag för ändamålet fördelas mellan stiftens men tillbakavisat detta med hänsyn till svårigheten att på längre sikt någorlunda tillförlitligt beräkna anslagsbehoven i de olika pastoraten.

Remissinstanserna anser över lag att åtgärder bör vidtas för att stärka möjligheterna till kyrklig verksamhet i säsongspastoraten och finner sig i allmänhet också kunna godta kammarkollegiets förslag till praktiska åtgärder. I vissa remissyttranden riktas dock kritik mot de föreslagna normerna för bedömning av arbetskraftsbehovet. Några anser att de angivna kvalifikationstalen för rätt att inrätta extra tjänster är för höga, andra att det kommer att möta stora svårigheter att beräkna säsongbefolkningens storlek. Åtskilliga remissinstanser menar att basen för beräkningen av arbetskraftsbehovet bör vidgas utöver pastoratets område och förstärkning eventuellt ske genom mer eller mindre permanent anknytning till kontrakt med mera avsevärd fritidsbebyggelse och turism eller till hela stiftet. Beträffande förslaget att anlita präst som tillfälligt vistas i säsongspastorat påpekas att arbetstagare som utför avlönat arbete inom sitt yrke under semestern förlorar rätten till semesterlön.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i de här aktuella frågorna. Jag vill emellertid i detta sammanhang upplysningsvis nämna att jag i huvudsak ansluter mig till kammarkollegiets förslag till lösning av dessa. Förslaget syftar till att inom ramen för det bestående systemet skapa bättre möjligheter än nu att tillgodose behovet av prästerlig arbetskraft i säsongspastoraten, främst genom omdisponering av präster från tätortspastoraten. Om man betraktar kyrkan som en enhet kommer de extra kostnaderna att bli ganska obetydliga. Jag anser därför att den arbetskraftsförstärkning som behövs bör knytas till pastoraten i princip efter de riktlinjer som kammarkollegiet har dragit upp. Sålunda bör varje domkapitel kunna inrätta högst två extra tjänster i säsongspastorat under säsongtid enligt de normer som kollegiet har föreslagit. Med hänsyn till ett remissuttalande att »säsongen» på sina håll omfattar veckohelgerna under en stor del av året vill jag påpeka att den nu föreslagna regleringen bara tar sikte på de typiska semester- eller ferieperioder (även jul- och påskferier) då det på grund av avsevärd befolkningsökning uppstår ett mer påtagligt behov av en extra arbetsinsats. Enligt min uppfattning bör extra tjänst i säsongspastorat inte vara inrättad längre tid än tre månader. Vid bedömningen av om normerna är tillämpliga i visst pastorat skall man givetvis räkna med det uppskattade befolkningstalet i genomsnitt per dag under den aktuella perioden.

Beträffande domkapitlets rätt att på extra tjänst i säsongspastorat förordna präst i annat pastorat förutsätter jag att viss restriktivitet iakttas

under de första åren. Jag förutsätter vidare att, eftersom det föreslagna systemet, som jag nyss nämnde, i princip skall gå ut på en omfördelning av den prästerliga arbetskraften i stiftet, den på sådan extra tjänst förordnade prästens egen tjänst under tiden inte uppehålls med vikarie. Av samma skäl anser jag att förslaget att vikarie på extra tjänst i säsongpastorat förordnas enligt det tidigare nämnda cirkuläret den 27 juni 1969 inte bör genomföras. Till frågan om anlitande av icke prästvigda tjänstebiträden i säsongpastoraten vill jag återkomma i annat sammanhang (avsnitt III).

Liksom kammarkollegiet anser jag att präst från annat pastorat som vistas i säsongpastorat bör kunna få tillfälligt uppdrag att hålla gudstjänster m. m. bland fritidsbefolkningen. Vanligen är det fråga om semesterledig präst. Sådan präst kan då anställas mot full lön för vissa dagar, varvid beslutet om semester för dessa dagar upphävs.

Eftersom den extra arbetskraften främst är avsedd att betjäna andra än inom pastoratet skrivna personer förordar jag, att alla kostnader som sammanhänger med den här antydda ordningen betalas ur kyrkofonden. Det blir då naturligt att prästen vid behov får betjäna säsongbefolkning också inom angränsande pastorat.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

medge att kostnaderna för förstärkning av arbetskraften i pastorat med fritidsbebyggelse och turism bestrids ur kyrkofonden.

III. Vidgad användning av icke prästvigda tjänstebiträden

Inledning

Enligt 6 § andra stycket 5 lagen (1932: 404) om kyrkofond (senaste lydelse av punkt 5 1955: 108) skall ur kyrkofonden bestridas kostnad, enligt bestämmande av Kungl. Maj:t och riksdagen, för icke prästvigda tjänstebiträden åt församlingspräster. Sådant biträde kan enligt f. n. gällande regler förordnas åt kontraktsprost och eljest i princip endast åt präst som vid sidan av tjänstgöringen i egen tjänst svarar för göromål förenade med annan tjänst. Som tjänstebiträde kan ifrågakomma teologie studerande eller annan icke prästvigd person som fått särskilt tillstånd att predika.

Domkapitlet i Lund har hemställt om sådan ändring i gällande bestämmelser att tjänstebiträde skall kunna förordnas, förutom åt kontraktsprost, åt präst som styrker behovet av sådant biträde. Framställ-

ningen motiveras med att på grund av den rådande prästbristen antalet pastoratsadjunkter, som står till domkapitlets förfogande, är alltför litet för att kunna av domkapitlet missiveras till pastorat där arbetsbördan för församlingsprästerna blivit alltför stor till följd av kraftig befolkningsökning (utan att fråga om förstärkning av pastoratets tjänsteorganisation hunnit slutprövas) eller där församlingspräst på grund av nedsett arbetsförmåga (utan att sjukdom föreligger eller ledighet för svag hälsas vårdande kan styrkas) är tillfälligtvis i behov av pastoratsadjunkt eller där det eljest av en eller annan orsak med hänsyn till församlingens normala funktion är nödvändigt att förordna biträdande präst.

Över framställningen hördes kammarkollegiet och ärkebiskopen. Kollegiet motsatte sig att åt domkapitlet ges en så allmänt hållen rätt att förordna tjänstebiträden som föreslagits i framställningen. Skulle den nuvarande rätten att förordna biträden vidgas borde man enligt kollegiet införa en spärr i någon form, t. ex. genom fastställande av en anslagsram, inom vilken domkapitlet har att hålla sig. Ärkebiskopen uppgav, att det av domkapitlet i Lund påtalade behovet av biträden åt församlingspräster bekräftas av erfarenheter från alla stift, och tillstyrkte framställningen.

Kungl. Maj:t uppdrog åt kammarrådet Erik Åberg att i anslutning till domkapitlets i Lund förslag och under beaktande av vad kammarkollegiet anfört undersöka möjligheterna att använda icke prästvigda tjänstebiträden i ökad utsträckning.

Sedermera föreslog ärkebiskopen att till de förut angivna bestämmelserna rörande icke prästvigda tjänstebiträden skulle fogas ett tillägg som möjliggör för domkapitlet i Uppsala att förordna teologie studerande som tjänstebiträden åt kyrkoherdar i svenska utlandsförsamlingar, även då vakans inte föreligger. Behovet av sådan assistans i församlingsarbetet i dessa församlingar är enligt ärkebiskopen stort. Som exempel nämns London, där ett växande antal svenskar, inte minst ungdom, permanent eller under kortare perioder har arbete och bostad. För dessa svenskar utgör den svenska församlingens kyrka och det arbete som organiseras därifrån betydelsefulla faktorer till stöd och hjälp i en främmande miljö. De nuvarande personella resurserna är otillräckliga att möta alla de krav som ställs på den svenska församlingen. Ärkebiskopen underströk också önskvärdheten av att åtminstone några av svenska kyrkans blivande präster får tillfälle att lära känna kyrkan i dess funktion utanför landets gränser. Den föreslagna möjligheten skulle utnyttjas restriktivt. Sålunda föreslog ärkebiskopen att förordnande av teologie studerande i svensk utlandsförsamling ej får ske utan att styrkt behov föreligger och att under ett kalenderår endast två förordnanden får utfärdas, omfattande högst två månader, dvs. den tid som krävs som kvalifikationsgrund för en blivande präst att genomgå den praktisk-teologiska

övningskursen, samt att endast löner men inte resekostnader bestrids med kyrkofondsmedel.

Sedan kammarkollegiet hörts över ärkebiskopens framställning förordnade Kungl. Maj:t att handlingarna i sistnämnda ärende skulle överlämnas till Åberg för att tas under övervägande i samband med fullgörande av utredningsuppdraget.

Den sakkunnige har avlämnat betänkandet (Ds U 1970: 5) Användning i ökad utsträckning av icke prästvigda tjänstebiträden. Förordnande av teologie studerande som tjänstebiträde åt kyrkoherde i svensk utlandsförsamling.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kammarkollegiet, statskontoret, ärkebiskopen efter övriga biskopars hörande, samtliga domkapitel, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund samt Svenska prästförbundet. Domkapitlet i Stockholm har bifogat yttranden av tre kyrkoherdar.

Nuvarande förhållanden

Användandet av icke prästvigda tjänstebiträden i h e m l a n d e t har reglerats genom ett flertal cirkulär som efter riksdagens bemyndigande utfärdats av Kungl. Maj:t alltsedan år 1952. Denna reglering går tillbaka på ett förslag av 1946 års prästlönekommitté till ordnande av prästernas semesterfråga. I kommitténs betänkande del I (SOU 1948: 44 s. 120) erinrades om att biskoparna med stöd av 19 kap. kyrkolagen sedan gammalt lämnat tillstånd till icke prästvigda personer att predika. Sådana predikobiträden användes vid tiden för betänkandet huvudsakligen när kyrkoherden i enprästpastorat åtnjöt semester. Kommittén ansåg att dessa predikobiträden, särskilt teologie studerande, borde utnyttjas mera rationellt. Sådana biträden borde få vidgat uppdrag som prästerliga assistenter i enprästpastorat under kyrkoherdens semester, när grannpräst uppehöll dennes tjänst med tjänstedubbling. Biträdet kunde få i uppdrag att utöver gudstjänsterna utföra annat församlingsarbete, som inte kräver prästerlig behörighet. Kommittén förordade ett allmänt bemyndigande för domkapitlen att i angivna fall anställa sådan tillfällig assistent.

I sitt betänkande del II (SOU 1950: 43 s. 108—109) föreslog kommittén vidare att assistenternas avlönande skulle bekostas med kyrkofondsmedel. Statsmakterna biträdde i förevarande delar kommitténs förslag (prop. 1949: 204 s. 126, S1LU 1949: 2 s. 77, rskr 1949: 399, prop. 1951: 156 s. 45, S1LU 1951: 2, rskr 1951: 321).

I nu gällande cirkulär den 27 juni 1969 ang. ersättning till vissa vikarier på prästerliga tjänster och till icke prästvigda tjänstebiträden åt präster föreskrivs under punkt 6, att om domkapitlet så prövar erforderligt domkapitlet kan förordna tjänstebiträde åt kontraktsprost eller åt

annan präst under någon av följande förutsättningar. Prästen kan ha förordnats att vid sidan av utövningen av sin tjänst fullgöra arbetsuppgifter förenade med prästtjänst i annat pastorat, s. k. tjänstedubbling. Han kan vara förordnad till valförrättare eller särskild eller biträdande valförrättare i samband med prästval. Eller han kan eljest vid sidan av tjänstgöringen i egen tjänst ha att svara för göromål förenade med annan tjänst. Slutligen tar cirkuläret upp tjänstebitråde — inom ramen för därtill särskilt anvisade medel — åt kyrkoherde i de fall då sådant biträde fordras för hållande av allmän gudstjänst i kyrka som till följd av ändring i den församlingsprästerliga organisationen eljest i viss utsträckning skulle sakna sådan gudstjänst (denna kategori berörs närmare i avsnitt IV p. 6).

Såsom tjänstebitråde får enligt cirkuläret förordnas a) studerande vid universitet, som avser att efter avlagda examina söka inträde i prästämbetet, eller b) annan icke prästvigd person under förutsättning att vederbörande erhållit i 19 kap. 4 eller 5 § kyrkolagen avsett tillstånd. Under b) avsedd person får endast om särskilda skäl därtill föreligger förordnas att under vardag tjänstgöra som tjänstebitråde. Tjänstebitråde skall iaktta de tjänstgöringsföreskrifter som domkapitlet funnit erforderligt fastställa och de anvisningar i övrigt för tjänstgöringen som meddelas honom av den präst han biträder.

Tjänstebiträdet åtnjuter i regel dagarvode med 40 kr. för vardag och 94 kr. för sön- eller helgdag. Det högre arvudet utgår dock endast om han under sådan dag håller föreskriven allmän gudstjänst. Är tjänstebiträdet teol. kand. får han i regel arvode motsvarande lön enligt löneklass A 15. Vid resa som föranleds av förrättning åtnjuter tjänstebitråde ersättning motsvarande vad som skulle ha utgått vid tillämpning av allmänna resereglementet och prästresekungörelsen. Därjämte utgår resekostnadsersättning enligt allmänna resereglementet för resor för till- och frånträdande av förordnande. Enligt cirkuläret utgår till tjänstebitråde också tjänstedubblings- och språktillägg efter samma grunder som gäller för församlingspräst. Det kan tilläggas att nu angivna ersättningsbestämmelser tillkommit på framställning av avtalsverket efter överenskommelse med SACO.

Enligt 3 § prästlönekostnadslagen (1951: 570), som upphör att gälla vid utgången av år 1971, skall pastoratet bestrida kostnaderna för tjänstebiträdes åkning i tjänsten och tjänsteresa inom pastoratet. Dessa kostnader tas upp bland de utgifter som ligger till grund för beräkningen av pastoratets prästlönekostnad och går alltså in i avräkningen med kyrkofonden. Övriga avlöningsförmåner som tillkommer tjänstebitråde skall — enligt den inledningsvis berörda huvudregeln i 6 § andra stycket 5 lagen om kyrkofond — helt bestridas ur kyrkofonden liksom även avgift till sjukförsäkringen och till försäkringen för tilläggs pension m. m. Beträffande den framtida regleringen av dessa kostnader får jag hänvisa till avsnitt V.

Här är på sin plats att säga några ord om pastoratsadjunkterna, vilkas uppgifter enligt domkapitlets i Lund förslag med hänsyn till rådande prästbrist i möjlig utsträckning bör fullgöras av icke prästvigda tjänstebiträden.

I Kungl. Maj:ts cirkulär den 17 december 1965 ang. vissa bestämmelser i anledning av prästlönereglementets upphävande m. m. (jfr rskr 1965: 387) stadgas om anställande av pastoratsadjunkt följande. »Om Kungl. Maj:t ej bestämmer annat, må domkapitlet inrätta tjänster i reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkt till det antal som oundgängligen fordras för att uppehålla den prästerliga verksamheten i stiftet.» Detta stadgande, som ersatte föreskrift av samma innehåll i kungl. brev den 28 december 1951 ang. provisoriska bestämmelser rörande anställande av pastoratsadjunkter, bygger på ett av 1949 års riksdag åt Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande att bestämma antalet pastoratsadjunkter i stiftet (prop. 1949: 204 s. 100, SILU 1949: 2 s. 74, rskr 1949: 399). Ur det till grund för 1949 års principbeslut rörande prästernas avlönande liggande betänkandet av 1946 års prästlönekommitté (SOU 1948: 44) tillåter jag mig återge följande avsnitt om pastoratsadjunkterna (s. 104).

Pastoratsadjunktens allmänna funktion och därmed huvudkriterierna på hans tjänsteorganisatoriska ställning framgå av innehållet i inledningsparagrafen till 1935 års reglemente för prästerskapets avlönning. Enligt nämnda författningsrum förstås med pastoratsadjunkt extra ordinarie präst, vilken tjänstgör såsom ämbetsbiträde åt ordinarie präst i territoriellt pastorat eller såsom vikarie för sådan präst eller för kyrkoadjunkt och vilken icke är innehavare av kyrkoadjunktur och ej heller uppehåller kyrkoherde-, komministers- eller kyrkoadjunktstjänst såsom s. k. vakansvikarie. Pastoratsadjunkten är sålunda i princip avsedd bl. a. såsom ett under tillfälligt behov förordnat ämbetsbiträde åt ordinarie församlingspräst. Behovet kan föranledas därav att församlingsprästen till följd av sjukdom eller tilltagande ålder och därigenom nedsatt arbetsförmåga är ur stånd att i normal omfattning fullgöra sina tjänst-åligganden. I praktiken har förordnande av ämbetsbiträde av dylik anledning blivit förhållandevis vanligt bl. a. på grund av den höga pensionsåldern för ordinarie församlingspräster. Det förekommer emellertid också, att en pastoratsadjunkt behöver förordnas såsom ämbetsbiträde åt en ordinarie församlingspräst med obruten arbetsförmåga, då denne på grund av en extraordinär arbetsanhopning behöver biträde av en prästerlig arbetskraft. Det är dock förutsatt, att ett mera markerat stadigvarande biträdesbehov skall — om icke indelningsändring ifrågakommer — mötas med inrättandet av en komministers- eller kyrkoadjunktstjänst.

I övrigt torde jag i detta avseende få hänvisa till prop. 1949: 204 s. 81—85.

De svenska utlandsförsamlingarna är sju till antalet och utgörs av församlingarna i Paris, London, Berlin, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires. De har av Kungl. Maj:t fastställt kyrko-

ordning och lyder under domkapitlet i Uppsala. Medlemskapet i församlingarna är frivilligt. Såsom framgår av prop. 1966: 34 arbetar församlingarna i liknande former som hemlandsförsamlingarna och bedriver förutom det kyrkliga arbetet social och kulturell verksamhet. Den sociala verksamheten omfattar åldrings- och sjukvård samt i viss utsträckning ungdomsvård. Den kulturella verksamheten innefattar framför allt skolväsendet och tillhandahållande av bibliotek. Hos alla församlingarna finns för den kyrkliga verksamheten kyrkoherde, kyrkomusiker och kyrkvaktmästare. Några församlingar har dessutom skrivbiträde på pastorsexpeditionen och församlingssystemer.

Utredningen

Den sakkunnige hade för utredningen begärt yttranden från domkapitlet rörande behovet av tjänstebiträden och beräknad kostnad för deras anlitande. Yttrandena återges i betänkandet.

De flesta domkapitlet ansluter sig till den av domkapitlet i Lund föreslagna utvidgningen. Några domkapitel betonar särskilt intresset av att få tillgång till tjänstebiträden för verksamhet i pastorat med säsongmässig befolkningsökning på grund av fritidsbebyggelse och turism. Under hänvisning till vad kammarkollegiet uttalat härom i sin i avsnitt II redovisade utredning om förstärkning av arbetskraften i pastorat med fritidsbebyggelse och turism förklarar den sakkunnige sig anse att tjänstebiträden skulle kunna vara till god hjälp för prästerskapet i de s. k. säsongpastoratet, särskilt då folkmängden visserligen ökat avsevärt men inte i så hög grad att förutsättningen för inrättande av en extra prästtjänst föreligger.

Domkapitlet i Uppsala anser att tjänstebiträde bör kunna förordnas för präst som kallats att tjänstgöra som assistent vid installation eller prästvigning eller som eljest på grund av visst tjänståliggande är förhindrad att fullgöra övriga med tjänsten förenade göromål. Den sakkunnige, som menar att detta inte är möjligt enligt nu gällande bestämmelser, anser emellertid skäl föreligga att tillgodose domkapitlets önskemål i detta hänseende. Beträffande förekomsten av de tjänståligganden utom pastoratet, som skulle kunna grunda rätt att anlita tjänstebiträde, hänvisar han till prop. 1963: 130 s. 15 och 16. Där anges vissa allmänna riktlinjer till ledning för domkapitlens prövning av prästernas ersättningsanspråk för tjänsteresor. Som sådana anses bl. a. resor som präst företar för att hålla rättegångsgudstjänst, för val av biskop, kyrkomötesombud eller prästerlig ledamot i domkapitel och vid kallelse till sammanträde med biskop eller domkapitel för handläggning av visst ärende. En något strängare bedömning är enligt propositionen motiverad när det gäller ersättningsanspråk för resor för att assistera vid prästvigning, kyrkoherdeinstallation och invigningsförrättningar av olika slag,

där vederbörandes medverkan stundom grundar sig mera på personliga förhållanden än på hans tjänst innehav.

Domkapitlet i Göteborg och Härnösand menar att motivet för utvidgning av möjligheterna att förordna icke prästvigda tjänstebiträden inte i första hand bör vara behovet av hjälp åt arbetstyngda präster utan önskvärdheten av att teologie studerande skall få bättre handledning. Denna blir eftersatt om de missiveras till pastorat där prästerna är mer än vanligt upptagna med ämbetsgöröml. Enligt domkapitlet i Härnösand har de icke prästvigda tjänstebiträdena i regel inte sådana kunskaper att de kan avlasta församlingsprästerna andra uppgifter än beträffande predikoverksamheten. De kan således ej i någon nämnvärd grad avlasta prästerna deras »vardagsuppgifter». Domkapitlet anser de teologie studerandenas praktiska tjänstgöring så utomordentligt viktig att dessa enligt domkapitlets mening alltid bör kunna förordnas som tjänstebiträde åt präst. En sådan utvidgning har den spärregel som ligger i begränsat antal teologie studerande och i att det endast fordras två månaders praktisk tjänstgöring för att få tillträde till den praktisk-teologiska övningskursen. Däremot finner domkapitlet tillräckliga skäl i övrigt för utvidgning av tjänstebiträdesinstitutet inte föreligga.

Den sakkunnige påpekar att Kungl. Maj:t i beslut den 26 januari 1968 avslagit en framställning av ärkebiskopen om rätt för domkapitel att förordna teologie studerande, som önskar fullgöra praktisk tjänstgöring, till tjänstebiträde åt annan präst än som eljest är medgivet. I yttrande över ärkebiskopens framställning hade kammarkollegiet bl. a. anfört, att det av förarbetena framgår att möjligheten att anställa tjänstebiträden tillkommit i församlingsvärdens intresse, inte i tjänstebiträdenas utbildningsintresse eller i syftet att de skall kunna få avlöning och rescersättning vid praktikanttjänstgöring i kyrklig tjänst. Den sakkunnige uttalar att det visserligen från utbildningssynpunkt är mest fördelaktigt för en teologie studerande att få biträda den församlingspräst som i pedagogiskt hänseende är särskilt lämpad att handleda en sådan studerande och därjämte har tillräcklig tid att ägna sig åt uppgiften. Men — som även kammarkollegiet framhållit — av principiella skäl bör kyrkofondsmedel inte tas i anspråk för ändamålet.

Av domkapitlens yttranden framgår att det varit förenat med stora svårigheter att uppskatta det erforderliga antalet tjänstebiträden och det ungefärliga medelsbehovet. Därför tar man i några yttranden direkt avstånd från kammarkollegiets förslag om en anslagsram. Enligt domkapitlet i Västerås är nuvarande begränsning av befogenheterna att förordna tjänstebiträden att föredra, ifall en utvidgning skulle medföra att anslagsmedlen för bestridande av kostnaderna maximeras. Bl. a. med hänsyn till att tillgången på tjänstebiträden är begränsad och kostnaden för den önskade utvidgningen av möjligheten att förordna tjänstebiträden relativt blygsam anser domkapitlet i Lund att en kostnadsram för de förordnan-

den som tillkommer enligt ändringsförslaget skulle ha rätt liten praktisk betydelse. Om kostnadsramen däremot skulle omfatta alla slag av tjänstebiträdesförordnanden måste domkapitlet bestämt avvisa en sådan ram, eftersom det skulle bli mycket svårt med hänsyn till förordnandenas mycket växlande tidslängd att bedöma när ramen kan befaras bli överskriden. Vid längre förordnanden beror detta bl. a. på om biträdet anlitas för söndagsgudstjänster eller ej. Behovet av biträde vid uppkommande vakanser, semesterar osv. låter sig ej heller bedöma i förväg så att domkapitlet kan göra upp någon budgetplan för dispositionen av de medel som ryms inom ramen. Resultatet kan bli att rambeloppet förbrukats långt före budgetårets slut och att möjligheten att anlita tjänstebiträdes hjälp för att klara junisemestrarna helt stryps. Skulle någon form av begränsning anses nödvändig av sparsamhetsskäl föreslår domkapitlet att denna får formen av en maximering av det antal tjänstebiträden som vid varje särskilt tillfälle får vara förordnade, dock endast i sådana situationer som avses med utvidgningsförslaget. Domkapitlet i Härnösand finner förslaget om ett maximerat anslagsbelopp vara krångligt och mindre välbetänkt. En restriktiv formulering i förening med föreliggande revisionskontroll bör vara tillfyllest. Domkapitlet i Uppsala ifrågasätter om inte den besparing av lönekostnader som uppkommer på grund av rådande prästbrist och därmed sammanhängande vakanser skulle kunna fungera som ett slags anslagsram. Därvid skulle man utgå från förhållandena inom stiftet i dess helhet och alltså kunna inom ramen för en besparing på ett håll anställa ett tjänstebiträde på annat håll där behov visat sig föreligga därav.

Den sakkunnige delar uppfattningen att det är svårt att med någon grad av tillförlitlighet bestämma en anslagsram. Medelsanvisningen till varje stift skulle då få göras beroende av antalet lediga prästtjänster inom stiftet samt tillgången på pastoratsadjunkter och andra prästvigda personer, villiga att tjänstgöra i pastoraten. Men förhållandena härvidlag kan växla i betydande grad från tid till annan. Härtill kommer att domkapitlens uppfattningar i fråga om behovet av biträden och principerna för biträdenas användning går avsevärt isär.

Till belysning av tjänstebiträdesbehovet lämnar den sakkunnige vissa statistiska uppgifter om rådande prästbrist och nyrekryteringsmöjligheter. Enligt dessa uppgifter uppgick bristen på församlingspräster den 1 oktober 1969 till 413 och antalet disponibla pastoratsadjunkter till 88. Tillströmningen till teologiska studier höstterminen 1969 utgjorde ca 565 personer. Av dessa hade 155 uppgivit att de ämnade bli präster i svenska kyrkan. Av 2 683 i tjänst varande präster väntas 778 avgå före år 1977. Ett nytillskott på 155 årligen skulle uppväga denna avgång men däremot inte i nämnvärd grad fylla de luckor som de senaste årens dåliga tillskott gett upphov till. Det totala antalet präster som prästvigts under åren 1964—68 hade uppgått till 404, varav 94 efter dispens.

Av dessa uppgifter anser sig den sakkunnige kunna dra slutsatsen att man under ett avsevärt antal år framåt har att räkna med en icke ringa prästbrist.

Visserligen kan, säger den sakkunnige, de icke prästvigda tjänstebiträdena inte fullgöra alla de uppgifter som ankommer på präst. De har sålunda inte rätt att döpa, utdela nattvard, viga eller jordfästa. Den mest betydelsefulla uppgift som kan anförtros tjänstebiträde torde vara att predika och anordna andaktsstunder. Men tjänstebiträde torde även i övrigt kunna medverka i församlingsarbetet så att församlingsprästen därigenom vinner en avsevärd lättnad i sin arbetsbörda.

Utredningen ger enligt den sakkunniges mening vid handen att möjligheten för domkapitlen att förordna icke prästvigda tjänstebiträden bör utökas. Emellertid anser han att domkapitlen inte bör ges rätt att göra detta utan varje begränsning. Han anser sig dock inte kunna förordna en anslagsram utan finner en mera tillfredsställande lösning vara att ange de ytterligare särskilda fall, då förordnande får meddelas, samt att ålägga domkapitlen viss redovisningsplikt.

Den sakkunnige föreslår sålunda att domkapitlet skall få förordna icke prästvigd tjänstebiträde vid avsevärt nedsatt arbetsförmåga hos församlingsprästen eller starkt ökande folkmängd i pastoratet, även då denna ökning är av tillfällig natur, föranledd av fritidsbebyggelse och turism, samt då församlingsprästen blir förhindrad att fullgöra med tjänsten förenade göromål inom pastoratet i följd av annat särskilt tjänsteåliggande utom pastoratet än som kan komma i fråga enligt nu gällande bestämmelser. En förutsättning för sådant förordnande bör vara att det befinns uppenbarligen erforderligt för tillfredsställande församlingsvård. Vidare föreslår den sakkunnige att domkapitlet årligen till Kungl. Maj:t redovisar hur många tjänstebiträden som anställt under året och kostnaderna därför. Han anser lämpligt att samtliga tjänstebiträdesförordnanden redovisas, inte bara de som blir en följd av den föreslagna utvidgningen. Därigenom får Kungl. Maj:t möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen på området och lämna de ytterligare föreskrifter som kan vara påkallade.

Enligt den sakkunnige låter det sig inte göra att nu med någon tillfredsställande grad av säkerhet beräkna de kostnader som kan bli förenade med det framlagda förslaget.

Beträffande frågan om anlitande av teologie studerande som tjänstebiträde i svensk utlandsförsamling framhåller den sakkunnige — under hänvisning till vad han tidigare anfört — att ärkebiskopens framställning härom inte bör bifallas om den egentliga avsikten är att bereda vederbörande tillfälle att kvalificera sig för tillträde till den praktisk-teologiska övningskursen eller om eljest utbildningsintresset utgör det huvudsakliga syftet med framställningen.

Den sakkunnige finner emellertid att ett verkligt behov av tjänste-

biträde i församlingsarbetet gjort sig gällande. Han tillstyrker därför att studerande vid universitet, som avser att efter avlagda examina söka inträde i prästämbetet, får av domkapitlet i Uppsala förordnas som tjänstebiträde åt kyrkoherde i svensk utlandsförsamling, om denne kan styrka behovet av sådant biträde, samt att endast två sådana förordnanden får meddelas under ett kalenderår, vartdera förordnandet avseende högst två månader.

Arvodet till sådant tjänstebiträde bör enligt den sakkunnige utgå ur kyrkofonden. Det lär inte finnas anledning att låta utlandsförsamling i detta hänseende inta annan ställning än församling i hemlandet. Den sakkunnige erinrar om att kyrkofonden bekostar lönerna åt kyrkoherdar och kyrkomusiker i utlandsförsamlingarna, vilka därvidlag sålunda är mer gynnade än församlingarna i hemlandet. Detta beror främst på utlandsförsamlingarnas svaga ekonomiska ställning; de saknar uttaxeringsrätt.

Den sakkunnige föreslår att arvodets storlek bestäms efter samma grunder som gäller för tjänstebiträden i hemlandet. Däremot anser han att tjänstebiträde i utlandsförsamling inte bör få åtnjuta de rescersätningar och lönetillägg som tillkommer tjänstebiträde i hemlandet.

Domkapitlet i Uppsala föreslås meddela föreskrifter för tjänstebiträdets tjänstgöring. Någon särskild redovisningsplikt för domkapitlet rörande meddelade förordnanden anser den sakkunnige ej behövlig. Kostnaderna för kyrkofonden beräknar han till belopp mellan 5 500 och 6 000 kr. per år, om studerande som ej avlagt teologie kandidatexamen förordnas, och till ca 9 500 kr., om teol. kand. förordnas.

Remissyttrandena

Det i utredningen framlagda förslaget om ökad användning av icke prästvigda tjänstebiträden inom landet tillstyrks reservationslöst av fem domkapitel och *Svenska prästförbundet*. Även *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* ansluter sig till förslaget men anser att vederbörande kyrkoråd bör höras i de fall då fråga uppkommer om förordnande för längre tid än två månader. Tillstyrkanden i princip föreligger vidare från ärkebiskopen och de övriga domkapitlen samt kammarkollegiet. *Ärkebiskopen* och *domkapitlen i Linköping, Göteborg, Härnösand* och *Luleå* betonar utbildningssynpunkten. *Domkapitlet i Härnösand* understryker vikten av att förordnandena tidsbegränsas med hänsyn till risken för att tjänstebiträden lämnar sina egentliga yrken och blockerar de prästtjänster och tjänstebostäder där de placeras samt binder domkapitlet vid ett anställningsförhållande och ett ansvar mot tjänstebiträdet och hans familj. *Domkapitlet i Göteborg* anser de föreslagna möjligheterna till en vidare missiveringsrätt för snävt tilltagna. Det kan enligt domkapitlet förekomma fall där en tillfällig förstärkning

av arbetskraften i ett pastorat kan motiveras av andra skäl än sjukdom eller växande folkmängd. Duktiga och initiativrika präster blir ofta överhopade med arbete, särskilt under vissa tider av året. Samtidigt som en tillfällig förstärkning av arbetskraften här kan vara synnerligen behövlig ur församlingens synpunkt brukar sådana församlingar vara särskilt lämpade när det gäller att ge blivande präster mångsidig och inspirerande erfarenhet. Domkapitlet föreslår därför att tjänstebiträde får förordnas — förutom i de av utredningsmannen föreslagna fallen — även i sådana fall där särskilda omständigheter gör det angeläget. *Kammarkollegiet* finner inte lämpligt att som grund för att förordna tjänstebiträde ta upp avsevärt nedsatt arbetsförmåga hos prästen. Enligt kollegiets mening torde nedsatt arbetsförmåga — om den ej beror på sjukdom som kan styrkas med läkarintyg — vara svår att bevisa. Det är f. ö. knappast i enlighet med vedertagna normer att låta en tjänsteman på sådan grund få biträde vid fullgörande av sina arbetsuppgifter.

Statskontoret har visserligen ingen erinran mot att vid nu rådande prästbrist icke prästvigda tjänstebiträden utnyttjas i vidgad omfattning. Statskontoret anser det emellertid vara principiellt tvivelaktigt att lönekostnaderna bestrids ur kyrkofonden. Vidgas användningen av tjänstebiträden utan rubbning av finansieringsreglerna öppnas enligt statskontoret möjlighet för »självförsörjande» pastorat att vid sidan av avräkningsförfarandet få täckning för vissa lönekostnader. Statskontoret delar kammarkollegiets uppfattning beträffande tjänstebiträdesförordnanden i fall av nedsatt arbetsförmåga och avstyrker utredningsmannens förslag härom. Statskontoret kan inte heller tillstyrka att kostnader föranledda av starkt ökande folkmängd i pastoratet under alla förhållanden skall drabba kyrkofonden direkt. Så synes motiverat endast när ökningen är av tillfällig natur.

Förslaget om årlig redovisningsskyldighet avstyrks av några domkapitel. *Domkapitlet i Lund* anför i denna fråga bl. a. Den årliga redogörelsen för meddelade tjänstebiträdesförordnanden bör inskränka sig till en uppgift om kostnaderna för kyrkofonden. Avses däremot en mera ingående statistik bör denna av arbetsskäl begränsas till de förordnanden som grundar sig på de föreslagna utvidgade möjligheterna att anlita tjänstebiträden. På så sätt kan en uppfattning vinnas om merkostnaderna för reformen utan att stiftskanslierna betungas med en mera omfattande redovisningsplikt av ett slag som hittills ej ansetts påkallad. De totala årskostnaderna framgår f. ö. av statskontorets bokslut för kyrkofonden.

Vad slutligen angår den sakkunniges förslag om förordnande av teologie studerande som tjänstebiträde åt kyrkoherde i svensk utlandsförsamling har det tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla de remissinstanser som yttrat sig i frågan.

Föredraganden

Enligt gällande bestämmelser får universitetsstuderande, som avser att efter avlagda examina söka inträde i prästämbetet, och andra icke prästvigda personer, som fått biskops tillstånd att predika, anlitas som tjänstebiträden huvudsakligen åt kontraktsprost eller åt präst som vid sidan av egen tjänst svarar för göromål förenade med annan tjänst.

Domkapitlet i Lund har under hänvisning till den bristande tillgången på pastoratsadjunkter hemställt, att tjänstebiträden skall få förordnas, förutom åt kontraktsprost, åt präst som styrker behovet av sådant biträde. Domkapitlet syftar på de fall då annars pastoratsadjunkt kunnat missiveras, givetvis med undantag för sådana situationer där det fordras prästerlig behörighet. Som framgår av den tidigare redogörelsen skall pastoratsadjunkt i princip vid tillfälligt behov förordnas att vara ämbetsbiträde åt församlingspräst. F. n. får domkapitlet inrätta tjänster i befördringsgång för pastoratsadjunkt till det antal som oundgängligen fordras för att uppehålla den prästerliga verksamheten i stiftet.

Kyrkofonden bestrider kostnaderna för såväl tjänstebiträdenas som pastoratsadjunkternas avlöningsförmåner. Vederbörande pastorat svarar dock i viss utsträckning för ersättningar för resor i tjänsten.

Den sakkunnige som fått Kungl. Maj:ts uppdrag att undersöka möjligheterna att använda icke prästvigda tjänstebiträden i ökad omfattning konstaterar att man får räkna med betydande prästbrist ett avsevärt antal år framåt. Han framhåller vidare att icke prästvigda tjänstebiträden kan vara till god hjälp åt församlingsprästerna genom att hålla predikningar och anordna andaktsstunder samt även i övrigt genom att medverka i församlingsarbetet. Den sakkunnige anser att möjligheten att använda tjänstebiträden bör utökas, dock i mera begränsad omfattning än domkapitlet i Lund har föreslagit. Med hänsyn till svårigheten att beräkna kostnaderna på ett tillförlitligt sätt avvisar han tanken på en anslagsram, inom vilken domkapiteln skulle hålla sig. I stället föreslår han att till gällande bestämmelser fogas det tillägget, att domkapitlet får förordna tjänstebiträde åt präst som för tillfredsställande församlingsvård uppenbarligen behöver sådant biträde på grund av avsevärt nedsatt arbetsförmåga eller starkt ökande folkmängd i pastoratet — även när denna ökning är tillfällig och föranledd av fritidsbebyggelse och turism — eller i följd av annat särskilt tjänsteåliggande utom pastoratet än som kan komma i fråga enligt nu gällande regler. Vidare föreslår utredningsmannen att domkapiteln årligen skall lämna uppgift till Kungl. Maj:t om samtliga tjänstebiträdesförordnanden under året och kostnaderna därför.

Remissinstanserna är positiva till förslaget i stort men viss kritik riktas mot detaljer i detta. Några domkapitel anser att den föreslagna rätten att förordna tjänstebiträden är alltför snävt begränsad. Särskilt

önskar man för de teologie studerandenas del skjuta utbildningsintresset i förgrunden. Å andra sidan vill kammarkollegiet och statskontoret ej godta »avsevärt nedsatt arbetsförmåga» eller »starkt ökande folkmängd» utom säsongmässig sådan som grund för förordnande av tjänstebiträde. Statskontoret anser att det också kan sättas i fråga om kyrkofonden skall svara för arvodeskostnaderna, ifall tjänstebiträden får användas i ökad omfattning. Den föreslagna redovisningsplikten avstyrks av några domkapitel, bl. a. under hänvisning till att den totala årskostnaden framgår av statskontorets bokslut för kyrkofonden.

I likhet med utredningsmannen och remissinstanserna finner jag det angeläget att tjänstebiträden får användas i vidare utsträckning än som är tillåtet nu, särskilt i syfte att bistå präster i pastorat där arbetsbördan på grund av prästbristen blir alltför tyngande. För teologie studerande har givetvis tjänstebiträdesförordnanden ett särskilt värde som led i deras praktiska utbildning, men det avgörande motivet för att anställa tjänstebiträden är och bör enligt min mening också i fortsättningen vara behovet av god församlingsvård.

Liksom den sakkunnige anser jag att domkapitlens möjlighet att anlita tjänstebiträden skall vara begränsad. Jag finner dock inte den av utredningsmannen föreslagna metoden helt tillfredsställande. Eftersom förslaget syftar till att i möjlig mån kompensera bristen på pastoratsadjunkter förordar jag — i viss analogi med vad som gäller om inrättande av pastoratsadjunktstjänster — att domkapitlen får förordna tjänstebiträde, förutom i de fall som avses i gällande bestämmelser, i pastorat där så befinnas oundgängligen nödvändigt för tillfredsställande församlingsvård. Dock bör inte flera tjänstebiträden enligt denna regel samtidigt få vara anställda än som motsvarar antalet vakanta församlingsprästtjänster i stiftet.

Med en sådan begränsningsregel torde risk för missbruk av den vidgade befogenheten att anställa tjänstebiträden inte föreligga. Om prästtillgången ökar, minskar behovet av tjänstebiträden. F. ö. råder det även begränsad tillgång på personer som kan anlitas för tjänstebiträdesuppdrag.

Genom den nu förordade utvidgningen av tjänstebiträdenas användningsområde öppnas bl. a. möjlighet för domkapitlen att förstärka arbetskraften i sådana pastorat där befolkningstalet ökar vissa tider av året på grund av fritidsbebyggelse och turism men där denna ökning inte är fullt så stor att extra prästtjänst får inrättas enligt de normer som jag har förordat i avsnitt II. Också i andra fall då församlingspräst tillfälligt får starkt ökad arbetsbörda liksom då präst är upptagen av tjänsteåligganden utanför pastoratet kan förordnande av tjänstebiträde komma i fråga enligt den nu föreslagna regleringen.

Jag förordar att kostnaderna för tjänstebiträdena bestrids av kyrkofonden. Jag delar alltså inte statskontorets betänkligheter mot att anlita

kyrkofonden, särskilt som ju pastoratsadjunkternas löner bekostas av denna. Eventuell redovisning för användningen av tjänstebiträden kan föreskrivas av Kungl. Maj:t.

Den sakkunnige har haft i uppdrag att ta ställning också till ett förslag av ärkebiskopen, att domkapitlet i Uppsala skall beredas möjlighet att förordna teologie studerande som tjänstebiträde åt kyrkoherde i svensk utlandsförsamling. Förutsättningen skall enligt ärkebiskopens förslag vara att styrkt behov av sådan assistans i församlingsarbetet föreligger. Förslaget är vidare begränsat så, att totalt bara två sådana förordnanden under ett kalenderår får meddelas, vardera avseende en tid av högst två månader, dvs. den tid en blivande präst skall ha fullgjort praktisk tjänstgöring för att få tillträde till den praktisk-teologiska övningskursen. Lönen föreslås utgå ur kyrkofonden, men till skillnad från vad som gäller för tjänstebiträde i hemlandet skall det inte utgå någon ersättning för resekostnader.

Den sakkunnige har funnit att ett verkligt behov av tjänstebiträde åt utlandskyrkoherdarna gjort sig gällande. På grund härav och då utbildningsintresset inte är det huvudsakliga syftet med ärkebiskopens framställning föreslår han att den bifalles. Arvode bör enligt den sakkunnige utgå efter samma grunder som för tjänstebiträden i hemlandet. Han beräknar den årliga kostnaden för kyrkofonden till mellan 5 500 och 9 500 kr.

Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Även jag ansluter mig till förslaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter i ämnet.

De ändringar jag förordat i detta avsnitt bör med hänsyn till den nya lagstiftningen om kyrkliga kostnader träda i kraft först den 1 januari 1972.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

medge att fr. o. m. den 1 januari 1972 icke prästvigda tjänstebiträden får, med anlitage av kyrkofondsmedel, användas i den vidgade omfattning som jag har förordat.

IV. Vissa anslag ur kyrkofonden

1. Reparationsarbeten på stiftsnämndshuset i Västerås

Domkapitlet i Västerås har hemställt om medel till reparationsarbeten både på domkapitelshuset i staden och på det närbelägna s. k. stiftsnämndshuset, som till största delen disponeras av stiftsnämnden. Det är fråga om invändiga underhålls- och målningsarbeten i båda husen,

utvändig puts på domkapitelshuset, anskaffande av en för domkapitlet och stiftsnämnden gemensam automatisk telefonväxel samt restaurering av två äldre glober. Kostnaderna beräknas till 83 000 kr. jämte mervärdeskatt.

Domkyrkokommissionen i Västerås tillstyrker framställningen. *Landsantikvarien i Västmanlands län* har från antikvarisk synpunkt inget att erinra mot de föreslagna åtgärderna. *Byggnadsstyrelsen* har låtit besiktiga byggnaderna. Vid besiktningen konstaterades att de föreslagna renoveringsarbetena är väl befogade. *Kammarkollegiet* har inget att erinra mot de planerade åtgärderna. Enligt kollegiets mening bör Västerås domkyrka, som äger domkapitelshuset, med sina egna medel svara för de kostnader som belöper på detta hus. Även restaureringen av de båda globerna bör bekostas av domkyrkan, vars reserverade medel enligt vad kollegiet inhämtat uppgår till ca 180 000 kr. I enlighet med principen att i första hand kyrkofonden skall bekosta stiftsnämndernas verksamhet bör däremot kostnaderna för stiftsnämndshuset bestridas av fonden. Dessa kostnader, som avser invändiga reparationsarbeten och andel med hälften i telefonanläggningen jämte mervärdeskatt, uppgår enligt kollegiets beräkningar till högst 33 000 kr. Eftersom det torde vara fråga om sådant bidrag till stiftsnämnd som avses i 6 § andra stycket 3 lagen om kyrkofond, torde det ankomma på Kungl. Maj:t och riksdagen att bestämma bidragets storlek.

Föredraganden

Jag ansluter mig till kammarkollegiets ståndpunkt i fråga om finansieringen av de föreslagna arbetena på domkapitels- och stiftsnämndshusen i Västerås. För att möjliggöra arbetena på stiftsnämndshuset bör 33 000 kr. anvisas av kyrkofondsmedel.

2. Bidrag till avlöning av präster inom diakonien

Ett årligt avlöningsbidrag på 2 000 kr. utgår sedan den 1 juli 1954 ur kyrkofonden till var och en av föreståndarna för de fem diakonianstalterna, Stockholms stadsmission och svenska kyrkans lekmannaskola i Sigtuna (prop. 1954: 57, 3LU 1954: 6, rskr 1954: 110). Av prop. 1954: 57 framgår att frågor vid flera tillfällen hade väckts om ett mera vidsträckt stöd ur kyrkofonden till avlöning och pensionering av prästerliga befattningshavare vid diakonianstalterna. Departementschefen ansåg emellertid, att sådana frågor lämpligen borde prövas i samband med spörsmålet om diakoniens inorganisering i svenska kyrkan.

En särskild centralstyrelse för diakoniverksamheten, svenska kyrkans diakoninämnd, trädde i verksamhet den 1 januari 1965. Stadga för nämnden har fastställts av Kungl. Maj:t (1964: 551).

1968 års kyrkomöte har hemställt (kskr 26), att bidrag ur kyrkofonden får utgå till avlöning av det antal prästerliga befattningshavare vid diakoninämnden, diakoniens utbildningsanstalter och övriga till diakoninämnden anslutna organisationer som Kungl. Maj:t finner erforderligt. I den motion (nr 97) som ligger till grund för kyrkomötets framställning framhålls, att frågan om ökat stöd ur kyrkofonden till diakonianstalterna torde ha kommit i ett nytt läge genom inrättandet av diakoninämnden. Vidare erinras i motionen om att åtgärder till främjande av kristen verksamhet bland barn och ungdom, ålderstigna, sjuka och andra, som behöver omvårdnad, har tagits upp bland församlings angelägenheter i 2 § lagen (1961: 436) om församlingsstyrelse.

Statskontoret har inhämtat, att 16 präster berörs av framställningen. Vidare erinrar statskontoret om att ämbetsverket i yttranden över tidigare liknande framställningar framhållit, att principiella hinder inte torde föreligga för att utnyttja kyrkofonden för ändamålet. Samtidigt har statskontoret dock uttalat, att frågan borde prövas i samband med diakoniens inordnande i svenska kyrkan. Sedan statskontoret senast yttrat sig i ämnet, har den ändringen inträtt, att diakoninämnden inrättats och att Kungl. Maj:t fastställt stadga för nämnden. Statskontoret har inte möjlighet att bedöma, om härigenom sådana ändrade förutsättningar kan anses ha inträtt, att frågan om disposition av kyrkofondsmedel till avlöning av prästerliga befattningshavare inom diakoniverksamheten kommit i ett annat läge. Om Kungl. Maj:t skulle finna stöd lämpligen böra utgå, synes ett närmare klarläggande böra ske beträffande vilka aktiviteter inom diakoniverksamheten som bör understödjas.

Kammarkollegiet framhåller, att bildandet av diakoninämnden avsågs vara en första etapp vid lösandet av frågan om diakoniens inorganisering i svenska kyrkan. Åtskilliga spörsmål kvarstår alltså olösta. På grund härav anser kollegiet sig inte nu kunna tillstyrka bifall till kyrkomötets framställning i vad den avser bidrag ur kyrkofonden för avlöning av präster, som är anställda vid diakoniens utbildningsanstalter och övriga till diakoninämnden anslutna organisationer.

Beträffande frågan om kyrkofondsbidrag för avlöning av diakoninämndens sekreterare konstaterar kollegiet, att nämnden är avsedd att vara ett centralt kyrkligt organ vid sidan av centralrådet för evangelisation och församlingsarbete, sjömansvårdsstyrelsen och missionsstyrelsen. Kollegiet erinrar om att avlöningsbidrag utgår till sex sekreterare hos centralrådet med belopp, som för var och en är beräknat till hälften av stiftsadjunkts lön i näst högsta löneklassen, f. n. löneklass 24, i ortsgupp 5, vartill kommer viss reseersättning. När bidragets storlek år 1937 första gången bestämdes, beräknades det med utgångspunkt i att sekreterarna — det gällde då fyra sekreterare — under hälften av sin arbetstid fullgjorde arbetsuppgifter liknande dem som ankommer på församlingspräster samt stifts- och kontraktsadjunkter. Denna princip

har tillämpats även beträffande de senare tillkomna avlöningsbidragen. Kollegiet finner det för sin del skäligt, att ett årligt bidrag beviljas ur kyrkofonden för avlönande av diakoninämndens sekreterare under förutsättning att han är präst, vilket f. n. är fallet. Bidraget synes kollegiet lämpligen böra bestämmas på samma sätt som skett beträffande bidragen för vissa centralrådets sekreterare.

Föredraganden

I likhet med kammarkollegiet förordar jag, att bidrag får utgå ur kyrkofonden till avlönande av sekreteraren (generalsekreteraren) hos svenska kyrkans diakoninämnd. En förutsättning för bidrag är enligt gällande lag om kyrkofond, att sekreteraren är präst. Bidraget bör bestämmas efter samma grunder som gäller för bidrag åt sekreterare hos centralrådet och således utgå med belopp, som motsvarar hälften av stiftsadjunkts lön, beräknad efter näst högsta löneklassen i ortsgrupp 5. Beloppet motsvarar enligt 1970 års löneläge 21 726 kr.

Genom inrättandet av diakoninämnden är frågan om diakoniens inordnande i svenska kyrkan bara delvis löst. Jag är därför inte beredd att tillstyrka kyrkomötets framställning i vad den avser bidrag till lön åt präster vid diakonianstalter och organisationer, som är anslutna till diakoninämnden.

3. Bidrag till kyrklig verksamhet i Schweiz

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 22, 3LU 1968: 28, rskr 1968: 112) utgår fr. o. m. den 1 juli 1968 t. v. under tre år bidrag ur kyrkofonden med 34 000 kr. årligen till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz. Av nämnda belopp avser 30 000 kr. bidrag till prästens avlöning och 4 000 kr. resekostnader.

Enligt föreskrifter, som Kungl. Maj:t har meddelat i anslutning till riksdagens beslut, gäller som villkor för bidraget, att behörig präst är anställd med stationeringsort i Genève för tjänstgöring i de svenska församlingarna i Genève och Lausanne och den skandinaviska församlingen i Zürich samt bland svenskar på andra orter i Schweiz. Prästen skall vidare kunna tas i anspråk som förbindelseman mellan å ena sidan svenska kyrkan och å andra sidan Kyrkornas världsråds och Lutherska världsförbundets högkvarter i Genève. Han skall också tjänstgöra bland svenskar i Italien under några besöksperioder om året. Slutligen gäller som villkor, att de förut nämnda församlingarna lämnar så stort tillskott till prästens lön att denna motsvarar lönen i löneklass A 24, ortsgrupp 5. Prästen lyder i sin ämbetsutövning under domkapitlet i Upp-

sala, som utfärdar närmare tjänstgöringsföreskrifter efter förslag av församlingarna.

Som förut har nämnts innebar statsmakternas beslut år 1968, att bidrag t. v. skulle utgå under en treårsperiod. Det förutsattes att frågan skulle prövas om, innan denna period löper ut vid utgången av juni 1971. Med anledning härav har en framställning om bidrag för tiden därefter kommit in från det *regionalråd* som numera leder den ifrågasvarande kyrkliga verksamheten i Schweiz och Italien. I samband därmed lämnas vissa uppgifter om verksamhetens utveckling. Vid sidan av de tidigare nämnda församlingarna i Genève, Lausanne och Zürich har svenska församlingar bildats i Bern, Lugano, Milano och Rom. Antalet adresser på svenskar inom regionen uppgick enligt årsredogörelsen för år 1969 till 2 340. En adress omfattar ofta en hel familj. Rådet anser att behovet av kyrklig verksamhet bland svenskarna i Schweiz och Italien är stort. Under år 1969 hölls sammanlagt 79 gudstjänster. Härtill kom ett antal kyrkliga förrättningar, bl. a. 15 dop, samt söndagsskola och en omfattande ungdomsverksamhet. Vidare omnämnes det sociala arbete som kyrkan utför.

För förvaltningen av regionalkyrkans medel har bildats en särskild fond under uppsikt av tre fondmän, som regionalrådet har utsett. Under budgetåret 1968/69 bidrog församlingsmedlemmarna till verksamheten med ca 29 500 schweiziska francs, vilket belopp obetydligt översteg kyrkofondsbidraget. Vid budgetårets slut visade bokslutet en behållning av drygt 5 000 schweiziska francs. Rådet hemställer om ett förhöjt och kontinuerligt bidrag. Vidare hemställer rådet, att den anställda prästens pensionsfråga löses. Rådet föreslår slutligen, att regionalkyrkan i någon form inordnas direkt under svenska kyrkan.

Kammarkollegiet anser, att den utveckling och konsolidering av verksamheten som har ägt rum talar för fortsatt stöd från kyrkofondens sida. De uppgifter om regionalkyrkans ekonomiska förhållanden som har lämnats i ärendet ger emellertid, såvitt kollegiet kan finna, inte vid handen att kyrkan är i trängande behov i och för sig av ett högre bidrag. Om ett ökat stöd ändå skulle anses böra utgå, vill kollegiet föreslå att detta sker genom ett bidrag till tjänstepensioneringen av den berörde svenske prästen. På denna punkt anknyter kollegiet till en möjlighet att ordna pensionsfrågan, som statens personalpensionsverk har pekat på. Det är fråga om den möjlighet som anges i 11 kap. 2 § tredje stycket sista punkten lagen (1962: 381) om allmän försäkring och som innebär, att denna lag kan göras tillämplig på svensk medborgare i utlandet med lön från utländsk arbetsgivare, om svenska staten avger förbindelse till riksförsäkringsverket att gentemot pensionsfonden svara för avgift till försäkringen för tilläggs pension enligt 19 kap. 1 § lagen. Enligt uttalande av personalpensionsverket skulle pensionsfrågan för prästen kunna t. v. lösas inom ramen för svensk lagstiftning på så sätt,

att Kungl. Maj:t bemyndigar domkapitlet i Uppsala att för svenska statens räkning utfärda sådan arbetsgivarförbindelse och att betala avgiften med en del av bidraget från kyrkofonden. Kollegiet har inhämtat, att tilläggs pensionsavgiften år 1970 skulle ha uppgått till ca 3 750 kr. Under förutsättning att ökat stöd från kyrkofondens sida anses bära utgå, föreslår kollegiet en uppräknig av det nuvarande bidraget med i avrundat belopp 4 000 kr. för år.

Domkapitlet i Uppsala tillstyrker kammarkollegiets förslag om fortsatt bidrag till verksamheten.

Föredraganden

Bidrag ur kyrkofonden med 34 000 kr. årligen utgår sedan den 1 juli 1968 t. v. under tre år till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz. Eftersom treårsperioden löper ut vid utgången av juni 1971, är tiden nu inne för den omprövning av bidraget som förutsattes i statsmakternas beslut år 1968.

Verksamheten leds numera av ett regionalråd med ärkebiskopen som ordförande. Rådet har hemställt om ett förhöjt och kontinuerligt bidrag. Av de upplysningar som rådet har lämnat framgår, att verksamheten har utvecklats och konsoliderats. Nya församlingar har bildats både i Schweiz och i Italien. Mot denna bakgrund förordar jag ett fortsatt stöd från kyrkofonden.

En viktig fråga i sammanhanget är prästens pensionsfråga. Denna bör kunna lösas på det sätt som kammarkollegiet beskrivit i sitt yttrande. Enligt min mening bör bidraget till avlöning och resekostnader fortfarande utgå med 34 000 kr. för år. Därutöver bör ett bidrag utgå med 4 000 kr. om året för tilläggs pensionsavgiften. Jag förordar alltså, att bidrag till verksamheten t. v. får utgå med 38 000 kr. för år.

4. Anslag för anordnande av teologiska fortbildningskurser för präster m. m.

Med stöd av 6 § andra stycket 4 lagen om kyrkofond utgår sedan budgetåret 1953/54 ett årligt anslag ur kyrkofonden för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster. Anslaget, som har kommit att användas huvudsakligen till teologiska seminarier och kurser för prästerna ute i stiftet, utgår fr. o. m. den 1 juli 1970 med högst 40 000 kr. för budgetår.

Ärkebiskopen har hemställt, att anslaget skall höjas med 10 000 kr. Han betonar att förändringarna av samhällsstrukturen ständigt skärper kraven på prästerna, när det gäller förnyelse av formerna för att bära fram det evangeliska budskapet till människorna.

Föredraganden

Den sakkunnige som med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 september 1969 har tillkallats för att utreda frågan om de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning, m. m., skall enligt sina direktiv överväga även frågan om prästernas fortbildning.

Under de senaste åren har en allt livligare fortbildningsverksamhet ägt rum i de olika stifteten. Det är i regel stiftens prästsällskap som anordnar kurser och teologiska seminarier. Kostnaderna för denna kursverksamhet är långt större än anslaget. I avvaktan på de resultat utredningen kan leda till förordar jag, att anslaget höjs med 10 000 kr. till högst 50 000 kr. med verkan fr. o. m. nästa budgetår.

5. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden

Enligt 6 § andra stycket 6 lagen om kyrkofond (senaste lydelse av 6 § andra stycket 6 1959: 139) skall ur kyrkofonden utgå anslag, som Kungl. Maj:t och riksdagen finner skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitande av biträde vid handläggning av kyrkliga ärenden. För innevarande budgetår är anslaget uppfört med 80 000 kr. För nästa budgetår räknar jag med ett lika stort medelsbehov och förordar därför, att ett oförändrat anslag av 80 000 kr. anvisas för ändamålet.

6. Bidrag för anlitande av predikobiträden

I samband med statsmakternas beslut om en reform av pastoratsindelingen och den församlingsprästerliga organisationen anvisades ett årligt belopp av 100 000 kr. ur kyrkofonden till anlitande av predikobiträden för att förrätta högmässa i kyrkor, som annars i viss utsträckning måste vara utan ordinarie gudstjänster (prop. 1957: 153 s. 19, SU 1957: 175 s. 7, rskr 1957: 388). Denna medelsanvisning var föranledd av att tjänsteorganisationen inom pastoraten efter reformen inte kunde väntas bli så omfattande, att högmässogudstjänst skulle kunna förrättas varje söndag i alla församlingar. Genom anslaget ur kyrkofonden avsåg man att minska antalet sammanlysningar av gudstjänster.

Genom beslut den 29 juni 1964 med ändring den 19 november 1965 fördelade Kungl. Maj:t anslaget mellan flertalet domkapitel, vilka i sin tur skulle fördela medlen efter behov mellan de församlingar som kunde komma i fråga.

1970 års kyrkomöte har i skrivelse nr 35 — med anledning av motion nr 19 och under återopande av första tillfälliga utskottets betänkande nr 10 — hemställt, att nämnda anslag ur kyrkofonden för budgetåret

1971/72 ökas till 180 000 kr. att närmare fördelas mellan stiftens i huvudsaklig överensstämmelse med uppgifter, som utskottet inhämtat i ärendet, och att anslaget i fortsättningen prövas om varje år. Det begärda beloppet bygger på uppgifter om medelsbehovet, som utskottet har skaffat från de olika stiftens.

Kammarkollegiet säger sig vara väl medvetet om det stora problem som befolkningsomflyttningen utgör, när det gäller pastoratsindelningen och den prästerliga tjänsteorganisationen. Kollegiet erinrar om att problemet har behandlats av biskopsmötet, som har uttalat sig för att genom domkapitlet söka främja en rullande pastoratsreglering. Enligt vad kollegiet har erfärut pågår i flera stift en översyn av pastoratsindelningen och den prästerliga organisationen. Ett domkapitel har redan gjort framställningar om vakantsättning av ett antal ledigblivna tjänster. I några fall har därvid förutsatts, att komministertjänst inte skulle uppehållas med vikarie och att predikobiträden skulle anlitas. Med hänsyn till det ökade behov av predikobiträden som sålunda kan förutses har kollegiet inte något att erinra mot att det årliga bidraget räknas upp med 80 000 kr. Enligt kollegiets mening bör dock sistnämnda belopp inte — såsom kyrkomötet har föreslagit — fördelas mellan domkapitlet utan i stället hållas i reserv för uppkommande behov i samband med förslag till ändrad pastoratsindelning och/eller tjänsteorganisation.

Föredraganden

Den fortgående befolkningsomflyttningen har på många håll aktualiserat frågan om ändringar i pastoratsindelningen och den prästerliga tjänsteorganisationen. Med sikte på sådana ändringar har Kungl. Maj:t i några fall på framställning av vederbörande domkapitel förordnat om vakantsättning av prästerliga tjänster. Denna utveckling torde leda till ökat behov av predikobiträden.

Kyrkomötet har hemställt om höjning med 80 000 kr. av det kyrkofondsanslag på 100 000 kr. som har anvisats för anlitande av predikobiträden i syfte att minska antalet sammanlysningar. Kammarkollegiet har tillstyrkt detta belopp. Med hänsyn till anslagsförbrukningen de senaste åren anser jag för min del, att anslaget fr. o. m. den 1 juli 1971 bör utgå med 150 000 kr. för budgetår.

7. Bidrag till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet

Enligt 6 § andra stycket 9 lagen om kyrkofond (senaste lydelse av 6 § andra stycket 9 1960: 164) har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av högst 80 000 kr. ur kyrkofonden som bidrag till kostnaderna för den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet.

Direktionen för Svenska diakonsällskapet anhåller, att anslaget till ut-

bildningen budgetåret 1971/72 höjs till 156 585 kr., vilket belopp motsvarar de beräknade kostnaderna för avlöningar åt lärare efter avdrag av elevavgifter. Kostnaderna för lokaler, undervisningsmateriel m. m. avser diakonsällskapet att betala.

Kammarkollegiet erinrar om att direktionen för innevarande budgetår begärde 146 064 kr. för lärarkostnaderna efter avdrag av elevavgifter. Kollegiet kan inte tillstyrka det begärda högre anslaget men anser att det finns skäl för en höjning av bidraget i proportion till beräknade kostnadsstegringar, förslagsvis med 5 000 kr.

Föredraganden

Inom svenska kyrkan råder f. n. en besvärande brist på sökande till framför allt de lägre kyrkomusikertjänsterna. Utbildningen av kyrkokantorer vid Sköndalsinstitutet bidrar i dagens läge till att avhjälpa denna bristsituation. Jag förordar, att bidraget till institutets kyrkomusikaliska linje för nästa budgetår höjs med 20 000 kr. till högst 100 000 kr.

Jag har därmed inte tagit ställning till frågan om i vilken utsträckning bidrag i framtiden bör utgå till institutets kyrkomusikaliska utbildning. Denna fråga har ett visst samband med spørsmålet om hur den lägre kyrkomusikaliska utbildningen över huvud taget kommer att anordnas.

8. Anslaget ur kyrkofonden till extra utgifter

Enligt 6 § andra stycket 9 lagen om kyrkofond utgår ur kyrkofonden anslag till extra utgifter med ett av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämt belopp för år. Beloppet får efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till kyrkliga ändamål. Anslaget, som för det kyrkliga området motsvarar anslagen till extra utgifter under riksstatens särskilda huvudtitlar, är uppfört med 125 000 kr.

Föredraganden

På grund av ökat medelsbehov och höjda kostnader fordras en uppräkning av anslaget till extra utgifter och jag föreslår därför, att anslaget höjs med 10 000 kr. till 135 000 kr.

I detta sammanhang bör anges att lagen om kyrkofond upphör att gälla vid utgången av år 1971. Såsom närmare utvecklas i avsnitt V kommer kyrkofondens utgifter därefter att i huvudsak regleras i 12 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader. De kostnader som jag har berört i detta avsnitt bör för tiden därefter bestridas ur kyrkofonden, i vad avser punkterna 1 och 5 med stöd av 12 § 3 lagen om kyrkliga

kostnader, i vad avser punkterna 2—4, 6 och 7 med stöd av 12 § 4 samt i vad avser punkten 8 med stöd av 12 § 5.

9. Hemställan

Under åberopande av vad jag har anfört i detta avsnitt hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att medge att ur kyrkofonden

1) utgår medel med högst 33 000 kr. för reparationsarbeten m. m. på stiftsnämndshuset i Västerås,

2) fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. utgår bidrag till avlöning av sekreteraren (generalsekreteraren) hos svenska kyrkans diakoninämnd enligt av mig förordade grunder, så länge sekreterartjänsten uppehålls av präst,

3) fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. utgår bidrag med 38 000 kr. för budgetår till kostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz,

4) fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. utgår medel med högst 50 000 kr. för budgetår för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster,

5) för budgetåret 1971/72 utgår medel med högst 80 000 kr. för anlitan­de av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom veder­börande statsdepartement,

6) fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. utgår medel med högst 150 000 kr. för budgetår till anlitan­de av predikobiträden i syfte att minska antalet sammanlysningar,

7) för budgetåret 1971/72 utgår bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 100 000 kr. till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

8) fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. utgår anslag med 135 000 kr. för år till extra utgifter.

V. Lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader

Kostnaderna för avlöningsförmåner till präster och kyrkomusiker fördelas mellan pastoraten och kyrkofonden enligt bestämmelser i främst prästlönekostnadslagen (1951: 570) och lagen (1932: 404) om kyrkofond. I princip gäller att pastoraten svarar för vissa särskilt uppräknade avlöningsförmåner (3 § 1 mom. prästlönekostnadslagen) och kyrkofonden för övriga avlöningsförmåner (6 § andra stycket 1 lagen om kyrkofond). Ur kyrkofonden skall också bestridas vissa andra kostnader. Dessa uppräknas i 6 § lagen om kyrkofond. I vad avser vissa poster följer därvid direkt av 6 § att fonden skall svara för kostnaderna. I vissa andra fall krävs däremot att Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmer det. Slutligen gäller i några fall att Kungl. Maj:t får besluta därom enligt av riksdagen godkända grunder.

Den 1 januari 1972 träder lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader i kraft. I samband därmed upphävs prästlönekostnadslagen och lagen om kyrkofond. Av 6 § lagen om kyrkliga kostnader jämförd med 12 § 1 samma lag följer att pastoraten skall stå för samtliga avlöningsförmåner till församlingspräster och kyrkomusiker, om inte Kungl. Maj:t och riksdagen har bestämt att viss sådan kostnad skall falla på kyrkofonden. Dessutom skall kyrkofonden enligt 12 § 2—5 nämnda lag svara för vissa slag av kostnader, vars närmare reglering skall bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen eller av Kungl. Maj:t. De hittills tillämpade grundläggande principerna för vilka kostnader som skall betalas av pastoraten resp. kyrkofonden skall emellertid fortfarande gälla. För att så skall bli fallet krävs med hänsyn till det sätt på vilket den nya lagen utformats beslut i vissa avseenden av Kungl. Maj:t och riksdagen. Dessa beslut skall avse dels de fall då ersättning för viss kostnad f. n. utgår ur kyrkofonden till följd av nuvarande detaljreglering i 6 § lagen om kyrkofond eller, i vad avser avlöningsförmåner, motsättningsvis med stöd av detaljregleringen i 3 § 1 mom. prästlönekostnadslagen, dels också de fall då kostnad f. n. utgår med stöd av särskilt på 6 § lagen om kyrkofond grundat beslut, vilket inte kommer att gälla efter den nya lagens tillkomst. Enligt övergångsbestämmelserna till lagen om kyrkliga kostnader skall emellertid beslut som meddelats med stöd av 6 § lagen om kyrkofond, om inte annat följer av beslutets ordalydelse, gälla även efter 1971 års utgång.

De kostnader vilka skall bestridas ur kyrkofonden enligt 12 § lagen om kyrkliga kostnader och varom nu fordras beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen är av tre slag, nämligen kostnad för avlöningsförmåner till präst enligt 12 § 1, förvaltningskostnad för stiftsnämnd och boställsnämnd enligt 12 § 3 och annan kostnad för kyrklig verksamhet enligt 12 § 4.

Som jag förut har anfört avses ingen ändring ske i sak i vad gäller nuvarande fördelning av kostnader för avlöningsförmåner åt präster och kyrkomusiker mellan pastoraten och kyrkofonden. Med hänsyn till det sätt på vilket den nya lagen utformats måste Kungl. Maj:t och riksdagen nu enligt 12 § 1 lagen om kyrkliga kostnader bestämma vilka kostnader som skall falla på kyrkofonden. Liksom hittills bör fonden svara för kostnaderna för avlöningsförmåner till biskopar, stifts- och kontraktsadjunkter, kyrkoherden för samer, garnisonspastorn i Boden, kyrkoherdarna i de svenska utlandsförsamlingarna och pastoratsadjunkter. Till kostnad för avlöningsförmån räknas enligt lagen om kyrkliga kostnader inte bara kostnad för lön utan också andra kostnader, såsom resekostnader och kostnader för pensionsförmåner, representationsbidrag till biskoparna och kyrkoherdarna i utlandsförsamlingarna, ersättning för garagekostnader till kyrkoherdarna i utlandsförsamlingarna samt sådana avgifter av olika slag som skall utges för anställda. Till sådana avgifter hör bl. a. allmän arbetsgivaravgift enligt förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift och lönegarantiavgift enligt lagen (1970: 742) om lönegarantiavgift. Liksom hittills bör kyrkofonden svara även för kostnaderna för vissa speciella avlöningsförmåner, nämligen arvoden till vikarier på prästerliga tjänster och prosttillägg. Pastoraten betalar f. n. kostnaderna för pastoratsadjunkts och vikaries åkning i tjänsten och tjänsteresa inom pastoratet. Någon ändring härutinnan bör inte ske. När pastoratsadjunkt eller vikarie tjänstgör i visst pastorat får han nämligen anses vara församlingspräst. Kostnad för tjänsteresa bör därför enligt huvudregeln i 6 § lagen om kyrkliga kostnader falla på pastoratet. Jag vill nämna att av 12 § 2 lagen om kyrkliga kostnader följer att kostnad för pensionsförmåner bestrids ur kyrkofonden enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar. Till sådan kostnad hör bl. a. pastoratsavgift till församlingsprästs försäkring för allmän tilläggspension.

Jag övergår till frågan om vilka förvaltningskostnader som bör betalas ur fonden med stöd av 12 § 3. Enligt 6 § första stycket lagen om kyrkofond utgår ur fonden arvoden åt ledamöter i boställsnämnder. Detsamma bör gälla fr. o. m. den 1 januari 1972. Från kyrkofonden bör liksom hittills (se 6 § andra stycket 7 lagen om kyrkofond) bestridas kostnad även för stiftsnämnds förvaltning av kyrkofondsfastighet (jfr 2 § lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord). Jag vill emellertid framhålla följande. Enligt 44 § ecklesiastika boställsordningen (1932: 400) skall för skötseln av löneboställes skog hos pastoratet finnas anställt ett särskilt biträde, pastorats skogsbiträde. Kostnaden för sådant skogsbiträde bestrids f. n. ur kyrkofonden (6 § andra stycket 7 lagen om kyrkofond). Förvaltningen av skogen på löneboställena förs den 1 januari 1972 över till stiftsnämnderna. Tjänst som pastorats skogsbiträde kommer således inte att finnas kvar efter årsskiftet och någon kostnad därför kan inte belasta kyrkofonden.

I anslutning till 12 § 4 lagen om kyrkliga kostnader bör Kungl. Maj:t och riksdagen nu fatta beslut i följande avseenden.

Som jag tidigare har nämnt följer direkt av 6 § lagen om kyrkofond att vissa där uppräknade kostnader för kyrklig verksamhet skall betalas med medel ur fonden. Detta gäller ersättningar och traktamenten åt provpredikanter, kostnader för icke prästvigda tjänstebiträden samt kostnad som pastorat haft för kyrkomusikers fyllnadstjänstgöring som musikhjälpare (6 § andra stycket 2 b, 5 och 8 lagen om kyrkofond). Med stöd av 6 § andra stycket 2 a lagen om kyrkofond har Kungl. Maj:t och riksdagen bestämt att kostnader för stifts- och kontraktsadjunkters expenser skall utgå ur fonden (prop. 1955: 61, 3LU 1955: 5, rskr 1955: 125). De nu nämnda kostnaderna bör även fortsättningsvis bestridas ur kyrkofonden. Fonden bör svara även för kostnaderna för icke prästvigda tjänstebiträdens åkning i tjänsten och tjänsteresor inom pastorat. Kostnaderna härför faller f. n. på pastoratet (se 3 § 1 mom. 2 prästlöne-kostnadslagen). Pastoratets skyldighet att svara för kostnader blir emellertid enligt lagen om kyrkliga kostnader begränsad till kostnad för avlöningsförmån åt församlingspräst. Tjänstebiträde är inte präst. Samtliga kostnader för dessa biträden kommer därför den 1 januari 1972 att falla på kyrkofonden.

Med stöd av 6 § andra stycket 1 lagen om kyrkofond kan Kungl. Maj:t f. n. besluta om anslag ur kyrkofonden till underhåll av biskops-gårdar. Anslag för detta ändamål bör som angetts i prop. 1970: 168 (s. 146) med stöd av 12 § 4 lagen om kyrkliga kostnader utgå även i fortsättningen. Beslut i det enskilda fallet bör fattas i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att i förekommande fall närmare bestämma storleken av de ersättningar, anslag o. d. som, enligt vad jag nu har anfört, bör bestridas ur kyrkofonden med stöd av 12 § 1, 3 och 4 lagen om kyrkliga kostnader.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) medge att ur kyrkofonden får bestridas kostnader för de ändamål som jag har angett i det föregående,
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer besluta om storleken av förut nämnda ersättningar, anslag etc.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

I. Åtgärder för förbättrad konfirmandundervisning	2
Inledning	2
Nuvarande förhållanden	3
Utredningen	4
Remissyttrandena	7
Föredraganden	11
II. Förstärkning av den prästerliga arbetskraften i pastorat med fritidsbebyggelse och turism	14
Inledning	14
Utredningen	15
Remissyttrandena	22
Föredraganden	24
III. Vidgad användning av icke prästvigda tjänstebiträden	27
Inledning	27
Nuvarande förhållanden	29
Utredningen	32
Remissyttrandena	36
Föredraganden	38
IV. Vissa anslag ur kyrkofonden	40
1. Reparationsarbeten på stiftsnämndshuset i Västerås	40
2. Bidrag till avlönande av präster inom diakonien	41
3. Bidrag till kyrklig verksamhet i Schweiz	43
4. Anslag för anordnande av teologiska fortbildningskurser för präster m. m.	45
5. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden	46
6. Bidrag för anlitande av predikobiträden	46
7. Bidrag till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet	47
8. Anslaget ur kyrkofonden till extra utgifter	48
9. Hemställan	49
V. Lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader	50

